

UDK 49(497.5 Jasenice=512.161)“15/17“

929 Nekić, Toma, biskup

Primljeno: 14. 3. 2012

Prihvaćeno: 29. 10.212

Izvorni znanstveni rad

Jasenice pod vlašću Osmanlija i Mlečana od XVI. do konca XVIII. stoljeća

Tomislav Šarlija
Šimunčevečka cesta 24, Dobrodol
10360 Sesvete
Republika Hrvatska
E-adresa: tomislav.sare@inet.hr

U članku autor govori o području Jasenica u južnom velebitskom Podgorju u vrijeme osmanlijske i mletačke vlasti od XVI. do konca XVIII. stoljeća. Povijest mjesta u ovom vremenskom razdoblju stavlja u kontekst njegovog položaja na tromedi Osmanlijskog Carstva, Habsburške Monarhije i Mletačke Republike. Posebno naglašava stočarski karakter Jasenica, kao i njihovo prometno značenje, jer se preko područja Jasenica odvijala prekogranična trgovina riječnim tokom Zrmanje, Novigradskim morem i prekovelebitskim prometnicama preko prijevoja Mali Alan. Autor donosi i podatke o migracijama Jaseničana tijekom ovoga razdoblja kao i podatke o crkvenoj povijesti mjesta koja je usko vezana uz franjevački red. Kao najistaknutiju osobu iz Jasenica iz ovoga razdoblja izdvaja ninskog biskupa Tomu Nekića.

Ključne riječi: Jasenice, Podgorje, Turci, Osmanlije, Dračevac, Zrmanja, franjevci, Toma Nekić, migracije, Novigradsko more, Velebit, Maslenica, Rovanjaska, Modrič

Uvod

Stručna literatura do sada se nije posebno bavila tematikom Jasenica u vrijeme osmanlijske vladavine i mletačke vlasti. Određeni podaci o ovoj tematici, izravni ili neizravni, mogu se ipak pronaći, razbacani po raznim znanstvenim člancima i literaturi, koji se bave širim zadarskim zaleđem i područjem sjeverne Dalmacije u spomenutom vremenskom razdoblju. To me ponukalo da na temelju raspoloživih podataka pokušam rekonstruirati slijed prošlosti Jasenica u razdoblju od nastupa osmanlijske vlasti do konca XVIII. stoljeća vodeći pritom računa o povijesnim, geografskim, gospodarskim, vjerskim i drugim okolnostima koje su obi-

lježile to razdoblje prošlosti Jasenica.¹ Zato ovaj rad valja promatrati kao polazište za buduća detaljnija istraživanja ove tematike, temeljena na eventualnoj arhivskoj građi, koja mi u ovome trenutku nije bila dostupna. S druge strane, jasićka usmena predaja, ispunjena legendarnim osobama, „turskim gromilama“, „Krvavim Dočićem“ i drugim sličnim toponimima i dalje će živjeti među Jasenićanima, neometana navodima iz ovoga članka.² Kod čitanja ovoga rada treba imati na umu da Jasenice pripadaju tipu raštrkanih sela s mnoštvom manjih zaselaka te da se kao takve protežu od naselja Modrič na zapadu do zaselka Podbobija iznad Obrovca na istoku. Isto tako, u smjeru sjever – jug njihovo područje seže od velebitskoga prijevoja Maloga Alana do Novigradskoga mora. Teritorij Jasenica možemo podijeliti na velebitski, podvelebitski i primorski dio. Dok je velebitski dio, nekad pun ljetnih sezonskih stočara, danas najvećim dijelom opustio, a stari dio Jasenica pod samim Velebitom tijekom Domovinskoga rata doživio je izrazitu depopulaciju, primorski dijelovi doživljavaju pravi procvat. Donedavno tek jasićki zaselci Rovanjaska i Maslenica zadnjih su se godina razvili u prava naselja.

Položaj i značenje Jasenica u vrijeme osmanlijske vlasti

Turskim osvajanjem Bosne 1463. godine osmanlijska je vojna sila u pravome smislu zaprijetila i hrvatskim zemljama. Kada je devetnaest godina kasnije pod Turke pala i Hercegovina (1482.), osmanlijske su provale u današnje hrvatske zemlje postale učestale, što će u konačnici, a imajući u vidu i druge negativne okolnosti u kojima su se hrvatske zemlje u to vrijeme našle, dovesti do pada najvećega njihovog dijela pod Turke do sredine XVI. stoljeća. Ako govorimo o samome razdoblju provala i turskih osvajanja na širem području Jasenica i njima susjednih teritorija valja imati u vidu mogućnost da su te provale donekle zaobilazile Jasenice. Gestrateški položaj Jasenica, okruženih prirodnim barijerama Velebita, Zrmanje, Novigradskoga mora i Novskoga ždrila, bio je nepovoljan za kretanja vojske i vojna djelovanja jer su ih spomenute barijere ograničavale i otežavale izlažući opasnostima svaku vojsku koja bi se tim područjem kretala. Zbog toga su se Turci vjerojatno izbjegavali kretati područjem Jasenica te su smjerovi njihovih napadačkih aktivnosti vodili južnije, pristupačnijim područjem Ravnih kotara. Turske provale u sjevernu Dalmaciju, krećući iz Hercegovine i jugozapadne Bosne, išle su u dva glavna smjera: jednim prema skradinskome i šibenskome

¹ Posebno zahvaljujem don Tomislavu Baričeviću, župniku Sv. Filipa i Jakova, koji mi je ustupio niz svojih zabilješki o Jasenicama, a koje su mi u pojedinim trenucima poslužile kao putokaz pri pisanju ovoga članka, prvenstveno odjeljka o crkvenoj povijesti mjesta.

² Prema predaji Jasenice su dobile ime po turskome vojskovođi Jasenu, koji je u XIII. stoljeću ratovao u Jasenicama i poginuo na Velebitu. Mjesto gdje je poginuo u narodu je ostalo poznato kao Asino Pleće (Jasenovo, Asenovo). Ova legenda, naravno, nema povijesne podloge, jer su Turci Osmanlije u Europu prešli tek sredinom XIV. stoljeća. Ovakvu etimologiju imena Jasenica navodi i Carlo Federico Bianchi, *Kršćanski Zadar 2*. Zadar: Zadarska nadbiskupija – Matica hrvatska, 2011., 275.

području te drugim preko Ravnih kotara prema Zadru i Ninu. U takvim okolnostima najviše su stradala sela u Ravnim kotarima, koja se i najviše spominju u povijesnim vrelima u kontekstu turskih provala i pustošenja.³ Izostanak izvješća koja bi govorila o turskome pustošenju na južnome podvelebitskom području indirektno daje naslutiti da su Jasenice - za razliku od, primjerice, južnih susjednih mjesta: Karina, Novigrada i Posedarja - bile pošteđene turskih pustošenja ili su ona bila znatno rjeđa nego u susjednim krajevima Ravnih kotara.⁴ U pojedinim situacijama turska se vojska možda kretala i područjem Jasenica, kao primjerice 1468. godine kada su, nakon neuspješnoga napada na Senj, provalili sve do Zadra.⁵ Iako je vjerojatnije da su se na tome putu, zbog vlastite sigurnosti, kretali prekovelebitskim područjem Like, postoji mogućnost da su pojedini turski vojni odredi prolazili i Podgorjem, kao što je bio slučaj 1528. godine. Da bi izbjegli zasjeđe koje im je u prekovelebitskome dijelu Hrvatske - na putovima kojima su se obično vraćali sa svojih pljačkaških pohoda - postavio ban Ivan Karlović, Turci su za povratak iz Kranjske te godine izabrali alternativni smjer kroz Podgorje, kojim su se vratili u Obrovac.⁶

Kada su Turci zavladaali Jasenicama teško je reći jer konkretnoga podatka koji bi o tomu govorio nemamo. Ako se, pak, uzme u obzir da je Obrovac pao pod Turke 1527. godine, nameće se logična pretpostavka da su Turci tada mogli ovladati i Jasenicama, koje se nalaze u neposrednome susjedstvu Obrovca, zajedno s utvrdom Dračevac (*slika 1*), u posjedu krbavskih knezova.⁷ Međutim, iz mletačko-turskoga razgraničenja 1540. godine ostaje nejasna pripadnost područja Jasenica, koje se u tome razgraničenju ne spominje, a kaže se da mletačko-turska granica na sjeveru započinje od Obrovca.⁸ Budući da se radi o dvostranome određivanju granice između Mlečana i Turaka, u koje nije bila uključena habsburška strana,

³ Seid M. Traljić („Tursko-mletačke granice u Dalmaciji u XVI. i XVII. stoljeću“, *Radovi Centra Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru* 20 (1973): 448). kao mjesta koja su najviše ugrožena od turskih provala izdvaja Nin, Vranu, Nadin i Novigrad, a Venecija je odobrvala posebna sredstva za obranu tih mjesta.

⁴ Bogumil, Hrabak („Uskočko i tursko pustošenje severne Dalmacije“, *Sveučilište u Zagrebu, Radovi Instituta za hrvatsku povijest* 19 (1986): 69 – 100) navodi da su prvi turski prodori u sjevernu Dalmaciju zabilježeni već 1411., a potom 1418. godine. U prilično detaljnome navođenju turskih provala na spomenuto područje ni u jednome se slučaju ne spominje tursko pustošenje Jasenica.

⁵ Seid M. Traljić, „Zadar i turska pozadina od XV. do potkraj XIX. stoljeća“, *Radovi Instituta Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru* 11 – 12 (1965): 204.

⁶ Marko Šarić, „Vlasi na tromeđi: suživot u sukobima u graničnim društvima i kulturama Morlakije (16. – 17. st.)“, doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 2010., 80.

⁷ Josip Conago („Sredovječne kule i gradine oko Novigrada i Karina“, *Starohrvatska prosvjeta II* 1 – 2 (1928): 134.) govori da se godine 1510. kao kaštelan krbavskoga kneza u Dračevcu spominje Vid Petričević. Ivan Botica („Krbavski knezovi u srednjem vijeku“, doktorska disertacija, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2011, 1-362.) među utvrdama krbavskih knezova južno od Velebita ne spominje utvrdu Dračevac.

⁸ Mirela Slukan Altić, „Granice Dalmacije u mirovnim ugovorima i na kartama razgraničenja do kraja XIX. stoljeća“, *Grada i prilozi za povijest Dalmacije* 18 (2002): 454.; Traljić, „Tursko-mletačke granice“, 450.

nije jasno jesu li Turci tada vladali i Podgorjem s desne obale Zrmanje ili je ono još uvijek bilo pod habsburškom vlašću.⁹ Teškoće pri utvrđivanju razgraničenja iz ovoga razdoblja pojačava i činjenica da tada još uvijek nema zemljovida razgraničenja. Na popisu turskih vojvodaluka iz 1572. godine spominje se i vojvodaluk Podgorje,¹⁰ što je jasan znak da su Turci tada vladali i Podgorjem, a Jasenice su zajedno s utvrdom Dračevac bile njegov sastavni dio. Nakon 1573. godine osmanlijske su vlasti utvrdile čitav sustav utvrda, koji je u zadarskome zaleđu okruživao mletačke posjede, a koji je započinjao u Poličniku te je preko Islama, Kašića, Karina i Obrovca tekao do Dračevca u Jasenicama.¹¹ Kada je 1580. godine ustrojen Lički sandžak, njegove granice prema Habsburgovcima u Podgorju bile su kod Starigrada,¹² a kasnije su Turci svoje posjede u Podgorju proširili do iza Karlobaga, što pokazuje i zemljovid koji je 1663. godine u Parizu izradio Pierre Du Val, a koji pokazuje granice prema Turcima.¹³ O pripadnosti jaseničkoga područja Turcima u drugoj polovici XVI. stoljeća svjedoči i Protokol o povlačenju mletačko-turske granice nakon Ciparskoga rata. Iz toga dokumenta od 26. rujna 1576. vidljivo je da je sjeverna obala Novigradskoga mora, koja se nalazi na području Jasenica, zajedno s kanjonom Zrmanje pripala Turcima.¹⁴ To potvrđuje i zemljovid iz XVIII. stoljeća, koji se čuva u Državnome arhivu u Zadru, a prikazuje mletačko-tursku granicu iz 1576. godine. Na njemu su na području Jasenica vidljiva mjesta Modris (Modrič), Ravanska (Rovanjska), Dračevac (Dračevac) i Gassenizt (Jasenice).¹⁵ Iz svega navedenoga početak turske vlasti nad područjem Jasenica može se tražiti u razdoblju nakon pada Obrovca 1527., a najkasnije do 1572. godine kada se među osmanlijskim vojvodalucima spominje i vojvodaluk Podgorje. Uzevši u obzir da je nakon Obrovca pod osmanlijsku vlast uskoro pala i Udbi-

⁹ Marko Šarić („Vlasi“, 3.) uočava razliku između mletačko-turske granice, koja je posve uređena (između ostaloga i ugovorima iz 1540., 1576. i 1671. godine) i habsburško-turske granice, koja ima oblik i odlike krajišta s nedovoljno ili nikako određenom graničnom crtom, pri čemu se smatra da granica seže do ondje gdje pogranične posade imaju nadzor.

¹⁰ Marko Šarić, „Društveni odnosi i previranja u sandžaku Lika-Krka u XVI. i početkom XVII. stoljeća“ u: *Diplomska radionica 1 prof. Drage Roksanđića*, Zagreb: Zavod za hrvatsku povijest, 1999., 72.

¹¹ Marko Šarić, „Vlasi“, 11.

¹² Marko Šarić, „Vlasi“, 74.

¹³ *Granice Hrvatske na zemljovidima od XII. do XX. stoljeća*, Zagreb: Muzej za umjetnost i obrt, 1992., 56., zemljovid br. 22 vjerojatno ne pokazuje granično stanje 1663. godine kada je zemljovid nastao nego neko prethodno razdoblje, jer je tada već čitavo Podgorje oslobođeno od Turaka i bilo pod vlašću Habsburgovaca. O tomu vidi: Željko Holjevac, „Problemi habsburško-mletačkog razgraničenja u Podgorju i Pozrmanju potkraj 17. i početkom 18. stoljeća“, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti Hazu u Zadru* 45 (2003): 245. Radoslav Lopašić (*Spomenici Hrvatske krajine*, II, Zagreb: 1885., 242, 245) donosi pisma generala Vuka Frankopana Dvorskome ratnom vijeću od 8. veljače i 13. ožujka 1641., iz kojih je vidljivo kako su Turci zaposjeli područje oko Karlobaga.

¹⁴ Traljić („Zadar i turska pozadina“, 214; isti, „Tursko-mletačke granice“, 451 – 543) navodi da je potpisivanju protokola s turske strane nazočio bosanski beg Ferhad Sokolović te da su u njegovoj pratnji bili kliški sandžakbeg Mustafa, sarajevski muftija i kadija Mahmud te skradinski kadija Hasan. S mletačke strane nazočio je samo veleposlanik Francesco Soranzo.

¹⁵ Traljić, „Tursko-mletačke granice“, 456.

na s najvećim dijelom prekovelebitskoga područja, kojemu je južno Velebitsko podgorje prirodno gravitiralo, sklon sam prethodnoj pretpostavci o osmanlijskoj vlasti nad Jasenicama već potkraj dvadesetih godina XVI. stoljeća, neposredno nakon pada Obrovca. Razlog nešto kasnijega spominjanja organizirane osmanlijske vlasti u Podgorju može ležati u činjenici da su Osmanlije u prvoj polovici 16. stoljeća imale dosta problema oko organiziranja vlasti na novoosvojenim područjima zbog nesigurnosti uslijed ratnoga stanja, pobuna pokorenoga stanovništva i slično.¹⁶

Zajedno s Likom i Krbavom ovo je bio najzapadniji dio Osmanlijskoga Carstva ustrojen kao krajište (serhat), a istovremeno i područje neposrednih vojnih dodira s neprijateljskom vojskom (daru 'l-harb), u ovome slučaju s vojnim odredima Senjsko-primorske kapetanije i Mletačke Republike.¹⁷ U početku je čitavo ovo područje potpadalo pod Kliški sandžak, dok 1580. godine nije ustrojen Lički ili Krčki sandžak, koji se prostirao sjeverno i zapadno od Krke, a čije je sjedište bilo u Kninu te kasnije u Udbini.¹⁸ U sklopu ovakve administrativno-teritorijalne podjele Jasenice su vjerojatno potpadale pod nahiju Obrovac.¹⁹ U vojno-teritorijalnome pogledu pogranična područja Osmanlijskoga Carstva prema hrvatskim zemljama bila su još od sredine 16. stoljeća organizirana kao kapetanije (kapudanlık). Broj kapetanija znatno se povećao u 17. stoljeću, a jedna od njih bila je Obrovačka kapetanija, utemeljena oko 1620. godine. U njezinu sklopu bile su i Jasenice s utvrdom Dračevac, a obrovački kapetani, od kojih su nam poznati Osman-aga Beširagić, Selam-aga Matusović i Jusuf-aga Hadžagić imali su pod svojim zapovjedništvom oko dvjesto vojnika.²⁰ S položajem Obrovca u sklopu Osmanlijskoga Carstva i važnošću njegovoga šireg bukovičkog zaleđa u gornjemu porječju Zrmanje valja promatrati i položaj Jasenica pod Turcima. Pritom je od prvenstvenoga značenja bila činjenica da je Obrovac i u vrijeme osmanlijske vlasti ostao važno trgovačko središte preko kojega su Turci izvozili velike količine ogrjevnoga drva i drvne građe u Veneciju.²¹ Valja pretpostaviti da se veliki dio stabala sjekao na velebitskome području današnjih Jasenica, a da su na tim rado-

¹⁶ Šarić, „Vlasi“, 13., 82. navodi neuspješni osmanlijski pokušaj uvođenja timarsko-spahijskoga sustava oko Novigradskoga mora

¹⁷ Šarić, „Društveni odnosi“, 72.

¹⁸ Šarić, „Društveni odnosi“, 73.

¹⁹ Željko Holjevac - Nenad Močanin, „Hrvatsko-slavonska vojna krajina i Hrvati pod vlašću Osman-skog Carstva u ranome novom vijeku“ u *Hrvatska povijest u ranom novom vijeku 2*, Zagreb: 2007., 183.

²⁰ Hamdija Kreševljaković (*Kapetanije u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo: Svjetlost, 1980., 123-124) donosi podatak o kapetanu u Obrovcu 1620. godine koji je bio iz obitelji Piragića ili Beširagića. Dalje navodi Osman-agu Beširagića 1641., Selam-agu Matusovića nepoznate godine te posljednjega kapetana Jusuf-agu Hadžagića.

²¹ Seid M. Traljić („Izvoz drva preko Obrovca krajem XVI. stoljeća, *Radovi Centra Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru 2* (1974): 261 – 269.; Isti, „Tursko-mletačke granice“, 456.) spominje i živu trgovinu živežnim namirnicama, što je vidljivo i iz izvješća Giovannija Battiste Salvaga iz 1626. godine.

vima sudjelovali i sami Jaseničani. O turskome iskorištavanju drvne građe s obrodnaka Velebita svjedoči nam i uredba sultana Sulejmana Veličanstvenoga upućena skradinskome kadiji 1559. godine, kojom se odobrava sječa šume na Velebitu i u Podgorju.²² Mlečani su, s druge strane, kroz obrovačko trgovište izvozili pašku sol u unutrašnjost. Značenje ove trgovine za obrovačke Turke bila je od izuzetne važnosti, o čemu nam je sačuvano svjedočanstvo iz 1683. godine, pred sam početak Morejskoga rata. Kada su, naime, mletačke vlasti uslijed započetih nemira prekinule trgovinu preko Obrovca, obrovački Turci u pismu generalnome providuru u Zadru mole ga da istu što prije ponovno pokrene.²³ U sklopu ovih mletačko-osmanlijskih trgovačkih odnosa i pojedini Jaseničani uzimali su svoj udio. O tome nam govori dokument o trgovini Novigradašana s okolnim područjima, a odnosi se na razdoblje 1642. – 1644. godine. Među trgovačkim partnerima novigradskih trgovaca spominju se i Nikola i Juraj Nekić te Miloš Letica iz Jasenica, kao i izvjesni Novak iz Pariževice.²⁴ Isto tako, postojanje skele - odnosno svojevrsnoga trajektnog prijevoza kojim se i tijekom XVI. stoljeća povezivala južna i sjeverna strana Novskoga ždrila na potezu od rive u Maslenici do svjetionika na južnoj strani - svjedoči kako je područje Jasenica bilo sastavni dio trgovine koja se iz mletačkoga Zadra odvijala prema osmanlijskoj unutrašnjosti i obratno.²⁵ Budući da se ta trgovina velikim dijelom odvijala preko teritorija Jasenica, kanjonom Zrmanje i Novigradskim morem do izlaza iz Novskoga ždrila,²⁶ nameće se zaključak da je jaseničko područje, bar njegov priobalni dio i dio uz kanjon rijeke Zrmanje, na lokalnoj razini bilo Turcima važno, posebno u prometnome i trgovačkome pogledu, tim više ako se uzme u obzir da je to područje tromeđe, na kojemu su se susretale granice i ispreplitali interesi Habsburgovaca, Osmanlija i Mlečana. Ova tromeđa sa središtem u Novigradskome moru nije bila bez strateškoga značenja jer je njezino kontroliranje nudilo mogućnosti prodora i zauzimanja Ravnih kotara na jugu, Bukovice prema Kninu na istoku te Like i Krbave prema sjeveru zbog čega nijedna od spomenutih sila nije smjela dopustiti prevlast druge na ovome području.²⁷ Na mikroregionalnoj razini spomenuta je tromeđa spoj Novigradskoga distrikta s mletačke strane, nahija Obrovac i Karin s osman-

²² Šarić, „Vlasi“, 42.

²³ Boško Desnica, *Istorija kotarskih uskoka*, II, Beograd: Naučna knjiga, 1950., 286.

²⁴ Ivna Anzulović („O opstojnosti hrvatskog pučanstva sjeverne Dalmacije iz predturskog vremena“, *Zadarska smotra* 47 (4 – 6) (1998): 307) za Nikolu i Jurja Nekića kaže se da su Morlaci iz Jasenica (*morlaco di Gasenice*), dok se za određenoga Novaka kaže da je iz Pariževice. Pariževica je predio povrh kanjona Zrmanje u Jasenicama, inače poznat kao jedna od lokacija na kojoj je sniman igrani film *Winnetou* (indijansko selo Pueblo). Na tome mjestu danas nema nikakvoga zaselka, ali je ispod u kanjonu predio koji nazivaju Samograd, a gdje se mogu vidjeti urušeni ostaci nekoliko suhozidnih prostorija.

²⁵ Tomislav Raukar – Ivo Petricioli – Franjo Švelec – Šime Peričić, „Zadar pod mletačkom upravom“, *Prošlost Zadra* III (1987): 505.

²⁶ *Granice Hrvatske*“, 82 – 83., karta br. 39, ucrtan je i plovni put Zrmanjom s naznakom da se njime vozilo drvo.

²⁷ Šarić, „Vlasi“, 11.

lijske te Senjske kapetanije s habsburške strane. Kao takva ona na određeni način predstavlja pograničnu regiju u kojoj je prisutna simbioza različitih utjecaja – mediteranskih i dinarskih, seoskih i urbanih, habsburških, mletačkih i turskih.²⁸ Kada se uzme u obzir i činjenica da su osmanlijske vlasti Obrovcu namijenile i ulogu svojevrsnoga mornaričkog središta - izgradivši nekoliko brodova čija je uloga prvenstveno bila zaštita spomenute trgovine i obrana Obrovca od učestalih uskočkih napada i kasnijih napada senjskih krajišnika²⁹ - s velikom vjerojatnošću možemo pretpostaviti da su Osmanlije pritom radile i na utvrđivanju pojedinih točaka duž trgovačkoga puta Novigradskim morem i kanjonom Zrmanje. To se posebno odnosi na utvrde Pržunac (*slika 2*) na kruševačkoj³⁰ i Šibenik (*slika 3*) na jaseničkoj strani kanjona, smještene u blizini samoga ušća, koje potječu još od prapovijesti te su i u rimskome i srednjovjekovnome razdoblju služile za nadzor ovoga trgovačkog puta od ušća do Obrovca.³¹ Zbog toga su ih Turci vjerojatno nastojali popraviti, nadograditi i dodatno učvrstiti. Slične mjere Turci su poduzimali i na nekim drugim mjestima duž riječnoga kanjona do Obrovca premda su utvrde Pržunac i Šibenik svakako morale biti od najvećega značenja za tursku obranu Obrovca. Unatoč ovim turskim mjerama opreza i poduzetim obrambenim mjerama senjski su uskoci prilično često svojim lađama upadali do Obrovca nanoseći štetu Turcima.³² Ovakvu situaciju možemo objasniti nastojanjima Habsburgovaca da unatoč gubitku Dračevca i Starigrada preko uskoka zadrže svoj utjecaj i prisutnost u području Novigradskoga mora te da na taj način vrše pritisak prema Bukovici i Ravnim kotarima. S druge strane, ove su provale - osim pljačkanja trgovačkih brodova - uskocima nudile i bogat plijen u stoci jer se na području današnjih Jasenica i južnoga Velebita nalazio jedan od najvećih pašnjaka s mnoštvom stoke, kako s osmanlijske, tako i s mletačke strane.³³ Kako bi se zaštitili od uskočkih provala, pogranična sela s osmanlijske strane granice plaćala

²⁸ Šarić, „Vlasi“, 8 – 10.

²⁹ Traljić („Izvoz drva“, 262 – 263). također smatra da je najveći utjecaj na tursku politiku i gradnju ovih brodova imao poturčeni Šibenčanin Murat Tardić, Husrev-begov vojvoda i čehaja, koji je u Obrovac doveo brodograditelje i radnu snagu koja je sjekla šumu za izgradnju brodova. Hrabak („Uskočko i tursko pustošenje“, 69 – 100.) napominje da je pored Obrovca drugo važno tursko mornaričko središte u sjevernoj Dalmaciji bio Skradin.

³⁰ Rijeka Zrmanja u svome donjem toku nizvodno od Obrovca predstavlja prirodnu granicu između dva sela – Jasenica na desnoj i Kruševa na lijevoj obali.

³¹ Tomislav Šarlija, „Prometno značenje Jasenica u prapovijesti i antici“, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 52 (2010): 1-43.

³² Hrabak („Uskočko i tursko pustošenje“, 91 – 93) navodi nekoliko provala Senjana do Obrovca i Karina (1528. i 1533. godine), a 1537. jedna je mletačka eskadra pod zapovjedništvom Giovaniija Vitturija, potpomognuta uskočkim četama, nakratko oslobodila grad, a pri povlačenju ga zapalila. Traljić („Izvoz drva“, 265 – 266) također spominje uskočke upade do Obrovca. Isti („Tursko-mletačke granice“, 454) govori o čestim uskočkim pljačkama na nemirnome graničnom području, kako u XVI., tako i u XVII. stoljeću.

³³ Šarić, „Vlasi“, 11.

su uskocima danak u čemu ni Jasenice nisu mogle biti izuzetak.³⁴ Zbog svega toga pomalo začuđuje činjenica da Turci (izuzev kanjona Zrmanje) na području Jasenica nisu gradili novih utvrda premda bi one na pojedinim strateškim točkama priobalnoga dijela Jasenica svakako bile korisne. To se u prvome redu odnosi na Novsko ždrilo jer bi eventualna utvrda na tome mjestu mogla spriječiti uskočke upade u samo Novigradsko more, a svakako znatno smanjiti mogućnost neprijateljskih uplovljavanja do Obrovca.³⁵ Razlog za takvu tursku odluku mogao bi ležati u činjenici da obrovački Turci u razdobljima mira u pravilu nisu imali problema s Venecijom, koja je, kako smo prije spomenuli, s njima trgovala i surađivala.³⁶ S druge strane, Osmanlije su vjerojatno procijenile da uskočki napadi u konačnici ne mogu poljuljati njihovu vlast na širem području Obrovca. Premda je utvrda Dračevac u prvome razdoblju turske vlasti predstavljala važan dio osmanlijskoga vojnog sustava na prostoru tromeđe, izgleda da tijekom druge četvrtine 17. stoljeća Turci njezinom održavanju nisu pridavali previše važnosti. Na takav zaključak navodi nas činjenica da se Dračevac neposredno nakon oslobođenja nalazi gotovo u ruševnome stanju.³⁷ Valja pretpostaviti da je i stara prapovijesna i rimska cesta, koja je od Maslenice preko velebitskoga prijevoja Mali Alan vodila u Liku, u turskome razdoblju izgubila svoje prijašnje značenje te je intenzitet trgovačke razmjene vjerojatno bio opao jer su turska osvajanja bar za neko vrijeme presjekla tisućljetne trgovačke karavanske putove preko Velebita.³⁸ Unatoč tomu, njome se i za vrijeme osmanlijske vladavine odvijao trgovački promet. O tome svjedoči i popis turskih derbendžijskih službi, koje su se brinule o nadzoru klanaca i važnih planinskih prijevoja, a jedna se nalazila i na Malome Alanu.³⁹ S obzirom na činje-

³⁴ Šarić, „Vlasi“, 108.

³⁵ Na ulazu u Novsko ždrilo iz Novigradskoga mora, odmah nasuprot rivi u Maslenici, ponad današnjega svjetionika, na lokalitetu Donja Maslenica pronađeni su ostaci prapovijesnih suhozidnih utvrđenja kao i ostaci prapovijesnoga naselja. Ovaj nalaz, kao i nalazi prapovijesne i rimske keramike s istoga mjesta, svjedoče da je u prapovijesti i rimskome razdoblju ovdje bilo utvrđenje koje je nadziralo promet Novskim ždrilom i Novigradskim morem. Valja pretpostaviti da je i u razdoblju srednjega vijeka na tome mjestu, zbog njegova strateškog i prometnog značenja, postojalo slično utvrđenje, koje, međutim, nije preraslo u utvrđenje vezano vapnom i žbukom, poput onih u kanjonu Zrmanje. Vidi: Šarlija, „Prometno značenje“, 10 – 13.

³⁶ Traljić („Zadar i turska pozadina“, 215) navodi da se (osim trgovine drvom) preko Obrovca odvijala i trgovina živežnim namirnicama, a mletački podanici iz Zadra svoje su žito dovozili mljeti u obrovačkim vodenicama jer istih nije bilo na području grada i okolice, što je vidljivo iz izvješća turskoga geografa Hadži Kalfe, zvanoga Ćatib Čelebi.

³⁷ Željko Holjevac, „Problemi habsburško-mletačkog razgraničenja u Podgorju i Pozrmanju potkraj 17. i početkom 18. stoljeća“, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti Hazu u Zadru* 45 (2003): 261 – 262.

³⁸ Mirela Slukan Altić (*Kartografski izvori za povijest Triplex confiniuma*, Zagreb: Hrvatski državni arhiv – Zavod za hrvatsku povijest Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu – Kršćanska sadašnjost, 2001., 15.) smatra kako su turska osvajanja presjekla tisućljetne karavanske putove Dalmacije sa zaleđem.

³⁹ Šarić („Društveni odnosi“, 82.) smatra da se prijelaz Burevača na Velebitu zapravo nalazio na Malome Alanu. Ivan Grgić („Opis Kliškog sandžaka s ove strane Velebita i Dinare iz godine 1572.“, *Zadarska revija* 5 (1965): 253 – 261.) donosi ulomak izvješća generalnoga providura Jakova Foscarinija iz 1572.

nicu da je glavna uloga utvrde Dračevac u prethodnim razdobljima prapovijesti i srednjega vijeka bio nadzor prometa spomenutom prometnicom, s tim u vezi valja promatrati i njegovo značenje za vrijeme osmanlijske vladavine, dok je njegova vojna komponenta vrlo vjerojatno bila u drugome planu. Ruševno stanje u kojemu se Dračevac nalazio nakon oslobođenja sredinom XVII. stoljeća moglo je biti u uskoj vezi s opadanjem intenziteta prometa prekovelebitskom prometnicom, ali i s mogućim vojnim djelatnostima u vrijeme Kandijskoga rata.

Turski putopisac Evlija Čelebi (Čelebija) u svome putopisu iz sredine XVII. stoljeća spominje i nekoliko toponima čiju je ubikaciju teško odrediti, a jedna od mogućnosti jest usporedba Čelebijevih navoda s podacima iz turskih vojničkih popisa i defterdara. Radi se o tri toponima s područja Ličkoga sandžaka: Lika, Kara Orman i Rinice.⁴⁰ Nenad Moaćanin smatra da toponim Rinicu, unatoč nekim mišljenjima koja ju stavljaju u okolicu Šibenika, treba smjestiti u okolicu Maslenice.⁴¹ U turskome vojničkom popisu iz 1643. godine ova se utvrda ne spominje, ali ju kao bivšu tursku utvrdu navodi defterdar iz 1702. godine.⁴² Ako prihvatimo Moaćaninove pretpostavke, onda spomenutu utvrdu možemo identificirati jedino na dva lokaliteta na području današnjih Jasenica – utvrde Dračevac ili gradini Šibenik u kanjonu Zrmanje. S obzirom na važnost kanjona Zrmanje za turski Obrovac, a posebno za trgovačke aktivnosti koje su se tim plovnom putom odvijale, nameće se logičan zaključak da bi se eventualna lokacija Rinice mogla tražiti upravo na gradini Šibenik. S druge strane, Dračevac je po utvrđenosti, dimenzijama kao i po svojoj važnosti u prethodnim razdobljima daleko nadmašivao gradinu Šibenik, zbog čega sam skloniji pretpostavci o smještaju Rinice na Dračevcu.⁴³

U uvodnome je dijelu spomenuto kako je područje Jasenica tijekom turskih provala donekle bilo pošteđeno čestih turskih provala, a time i stradavanja, za razliku od susjednih područja, posebno onih u Ravnim kotarima. S tim u vezi sklon sam pretpostavci da u Jasenicama u vrijeme turskih provala u XVI. stoljeću nije došlo do izrazitijega bijega stanovništva i depopulacije. Uz već spomenuti geostrateški položaj Jasenica, jedan od bitnih razloga za takvu pretpostavku jest i činjenica da se u Jasenicama radilo o tipično stočarskome stanovništvu. Stočarsko je stanov-

godine u kojemu se iznad Obrovca spominju dva prijevoja – Burevača i Vučji Dol. Ovdje valja napomenuti da se kod spomenutoga prijelaza Burevača možebitno ipak ne radi o Malome Alanu jer se današnji toponim s istim imenom nalazi iznad Obrovca, u Kruševu na vrhu kanjona Zrmanje. S obzirom da je upravo tuda prolazila i prometna komunikacija koja se od Obrovca nastavljala prema Malome Alanu, lako je moguće da je upravo tu postojala turska derbendžijska služba, neposredno prije prijelaza preko Zrmanje kod Obrovca. To, naravno, ne isključuje da je takva služba postojala i na tako važnome prijevoju kao što je Mali Alan.

⁴⁰ Nenad Moaćanin, „O problemima kartografske identifikacije obavijesti iz osmanskih popisa bosanskog krajišta“, *Radovi Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* 32/33 (1999/2000): 345 – 347.

⁴¹ Moaćanin, „O problemima kartografske identifikacije“, 345.

⁴² Moaćanin, „O problemima kartografske identifikacije“, 345.

⁴³ U susjedstvu Dračevca, na cesti koja od Maslenice vodi prema središtu Jasenica, nalazi se toponim koji Jaseničani nazivaju Grižinica, a koji bi možda mogao potjecati od spomenutoga naziva Rinica.

ništvo, naime, u vrijeme turskih provala i osvajanja bilo znatno manje ugroženo od onoga koje se bavilo poljoprivredom jer su oni svoja stada mogli na vrijeme skloniti na sigurno, a nakon prestanka opasnosti opet se vratiti na stara ognjišta. Za razliku od stočarskoga poljoprivredno pučanstvo svoja je ognjišta najčešće napuštalo zauvijek.⁴⁴ Na taj način možemo razlikovati dvije sociogospodarske strukture, čija je sudbina dolaskom Osmanlija bila posve različita: jedna je ona nizinska, vezana uz zemlju, koja je doživjela velike promjene i potpuno propala, a druga je ona planinska, karakterizirana stočarskim zajednicama i koja pokazuje kontinuitet postojanja, a bilo kakve preobrazbe u njoj su minimalne.⁴⁵ Kako se veliki dio jaseničkih zaselaka u vrijeme turskih provala nalazio na primorskim padinama Velebita ili još dublje u njegovoj unutrašnjosti, sasvim je razumljivo da se turske provala na njihovo stočarsko pučanstvo nisu odrazile pogubno kao u susjednim područjima Ravnih kotara ili južnih dijelova Like, koja su bila pretežito poljoprivredna. Nastupom osmanlijske vlasti stočarski karakter svih pograničnih područja - s obzirom na nesigurnost takvih područja za poljoprivrednu proizvodnju, a u slučaju Jasenica i na prirodne datosti reljefa, koje su isključivale bilo kakvo bavljenje poljoprivredom - još se više učvrstio, a transhumantno stočarstvo postalo je osnova gospodarske djelatnosti. Razlog tomu leži i u činjenici da se na nekim od tih područja, posebno u Podgorju, zadržalo autohtono hrvatsko stanovništvo, koje je nastavilo sa svojim dotadašnjim načinom života.⁴⁶

S obzirom na sve rečeno, jedno od značenja Jasenica za osmanlijske vlasti u Ličkome sandžaku valja promatrati upravo kroz njihov stočarski potencijal. Naime, osmanlijski tahrir defteri (porezne knjige) izdvajaju pašnjake kao posebne zemljišne i porezne jedinice te određuju način njihova oporezivanja, bilo putem pašarine za same pašnjake, bilo kao porez koji se naplaćivao po broju ovaca.⁴⁷ Donoseći popis pašnjaka po pojedinim sandžacima i nahijama, spomenuti defteri posebno ističu nekoliko pašnjaka, od kojih je najveći onaj na južnome Velebitu u nahiji Obrovac, s čak 72.000 ovaca.⁴⁸ Treba imati u vidu da se veliki dio ovoga južnovelebitskoga pašnjaka morao nalaziti upravo na velebitskome području današnjih Jasenica, od Velikoga i Maloga Libinja na zapadu, preko Donje i Gornje Bukve do Praga i Maloga Alana na istoku. Broj ovaca sugerira da se ovdje nije

⁴⁴ Snježana Buzov, „Vlaška sela, pašnjaci i čiftluci: krajolik osmanlijskog prigraničja u šesnaestom i sedamnaestom stoljeću“ u: *Triplex confinium (1500. – 1800.): Ekohistorija*, Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa održanog od 3. do 7. svibnja 2000. godine u Zadru, Split – Zagreb: Književni krug Split – Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2003., 237.

⁴⁵ Marko Šarić, „Turska osvajanja i ekosistemske tranzicije u Lici i Krbavi na prijelazu iz kasnog srednjeg vijeka u rani novi vijek (15. – 16. st.)“ u: *Triplex confinium (1500. – 1800.): Ekohistorija*, Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa održanog od 3. do 7. svibnja 2000. godine u Zadru, Split – Zagreb: Književni krug Split – Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2003., 243.

⁴⁶ Šarić, „Turska osvajanja i ekosistemske tranzicije“ 248.

⁴⁷ Buzov, „Vlaška sela“, 236.

⁴⁸ Buzov, „Vlaška sela“, 236.

moglo raditi samo o stoci lokalnih stočara nego su svoja stada na južni Velebit dogonili i iz drugih krajeva sandžaka, vjerojatno i pašaluka, a nije isključeno da su i u vrijeme osmanlijske vlasti svoja stada na ovome području napasali i mletački podanici, posebno oni iz Ražanca i Vinjerca, koji se na jaseničkim pašnjacima javljaju neposredno nakon oslobođenja od Turaka, a na teritoriju kojih je bilo malo kvalitetnih pašnjaka. Stočarski karakter Jasenica i vezanost jaseničkih stočara uz velebitske pašnjake uvjetovao je i raštrkanost njihovih naselja, kako onih na samome Velebitu, tako i onih u Podgorju, radi osiguranja dovoljno prostora za ispašu među pojedinim zaselcima. Orijentiranost prema planini morala je kod pučanstva Jasenica stvoriti i određenu vrstu izoliranosti i svojevrsne neovisnosti jer je na takvim planinskim područjima autoritet vlasti bio vrlo slab ili je čak izostajao.⁴⁹ S druge strane, to je stvaralo i nesigurnost, koja je često morala biti pogubna.

Na temelju do sada rečenoga možemo zaključiti da su Jasenice potpale pod osmanlijsku vlast koncem dvadesetih godina XVI. stoljeća. Njihov položaj pod Turcima valja promatrati vezano uz geostrateški položaj tromede s centrom u Novigradskome moru, čiji su sastavni dio bile i Jasenice, kao i uz važnost trgovačkoga puta Zrmanjom i Novigradskim morem, preko kojega su Turci trgovali s Mlečanima. Isto tako valja imati u vidu i važan stočarski potencijal Jasenica, na čijemu se teritoriju nalazio i jedan od najvećih pašnjaka u ovome dijelu Osmanlijskoga Carstva, što je, između ostaloga (uz već spomenuti trgovački put), izazivalo uskočke provale i pljačkanja.

Jasenice u doba Morejskoga (Bečkoga) rata

O trajanju osmanlijske vlasti u Jasenicama i o oslobođenju mjesta od osmanlijske vlasti možemo govoriti na osnovi nekoliko sačuvanih podataka razmatranih u kontekstu cjelokupnih habsburško-osmanlijskih odnosa u Podgorju. Izgleda da je točno osmanlijsko-habsburško razgraničenje u Podgorju bilo poprilično neuređeno jer već od početka 17. stoljeća nailazimo na dokumente kojima obje strane nastoje dokazati kako Podgorje pripada njima. Tako u popisu iz 1604. godine Osmanlije čitavo Podgorje do Jablanca, zajedno s Karlobagom, smatraju sastavnim dijelom svoje države.⁵⁰ S druge strane, Habsburgovci u *Popisu obale i luka na konfinu cesarove svitlosti u Podgorju* iz 1639. godine kažu da se njihovi posjedi u Podgorju prostiru od Senja do *tvrđavice Dračevca* gdje se carski posjedi susreću s turskom granicom, koja je kod Obrovca.⁵¹ Nabrajajući carske lučice od Senja prema jugu na području Jasenica, najprije se spominje Modric (Modrič), za koji

⁴⁹ Marko Šarić, „Vlasi“, 42.

⁵⁰ Šarić, „Vlasi“, 106 – 107.

⁵¹ Lopašić, *Spomenici II*, 211.

se kaže *porat Modric, stara gradina, dobar porat za brode*.⁵² Slijedi *porat Rauanska* (Rovanjska); *Pri gnem criqua velika, tote ssu Turci pocelli orati i seliti se*.⁵³ Na kraju se govori o Dračevcu, koji je pet talijanskih milja udaljen od Rovanjске, a zvaо se *kunfin od Podgorja s Obrovci turskom kraginom*.⁵⁴ Spominjanje Turaka koji naseļjavaju Rovanjску i tamo obrađuju zemlju daje naslutiti da se u ovome opisu više radilo o željama Habsburgovaca i projiciranju njihova „prava“ na ovo područje iz predosmanlijskoga razdoblja nego o stvarnome graničnom stanju 1639. godine, tim više što već dvije godine kasnije general Vuk Frankopan izvješćuje Dvorsko ratno vijeće da su Turci zaposjeli Podgorje oko Karlobaga.⁵⁵ U Kandijskome ratu koji je uslijedio došlo je do oslobođenja Jasenica od osmanlijske vlasti, moguće na samome početku Kandijskoga rata kada su godine 1647. oslobođena još neka druga mjesta u okolici Jasenica poput Obrovca, Otišine, Nadina, Poličnika i Islama.⁵⁶ Jasenice su tada, zajedno s čitavim Podgorjem od Senja do ušća Zrmanje, potpale pod habsburšku vlast te ušle u sastav Primorske krajine odnosno Senjske kapetanije. To dokazuje i činjenica da se uvođenje u službu karlovačkoga generala proslavljalo s tri pucnja iz mužara s utvrde Dračevac u Jasenicama, kao 1656. godine pri nastupu u službu grofa Tattenbacha i 1669. pri instalaciji grofa Herbertsteina.⁵⁷ O pripadnosti širega područja Jasenica habsburškoj vlasti već sredinom XVII. stoljeća svjedoči i podatak da su mletački podanici iz Vinjerca morali plaćati naknadu karlovačkome generalu za ispašu svoje stoke na desnoj obali Zrmanje, odnosno na području Jasenica od Zrmanje do Modriča.⁵⁸ Ipak, po svemu sudeći, habsburška je vlast u Jasenicama - kao i u velikome dijelu Podgorja od Karlobaga na jug - bila više formalna nego stvarna. Nepovoljan geostrateški položaj ovoga teritorija u obliku izdužene priobalne crte - stiješnjen između Osmanlija u Lici i Mlečana na Jadranu te njegova udaljenost od habsburškoga zapovjedništva - glavni je razlog takvoga stanja. Stoga nije ni čudo što su se Mlečani od sredine XVII. stoljeća često zalijetali na taj nezaštićeni dio velebitskoga Podgorja, bilo da se radilo o organiziranim napadima, poput onoga Franje Posedarskog 1669. godi-

⁵² Lopašić, *Spomenici II*, 211.

⁵³ Lopašić, „*Spomenici II*“, 211. Navodi se i da je u Rovanjškoj nekada postojala vila istoga imena kao i darovnica Petra Krešimira IV. u kojoj se određuju posjedi rapskoga biskupa od Stinice do Sv. Jurja u Rovanjškoj (s. Georgii in Rawna).

⁵⁴ Lopašić, *Spomenici II*, 211.

⁵⁵ Lopašić, *Spomenici II*, 211.

⁵⁶ Traljić, „Zadar i turska pozadina“, 218.

⁵⁷ Šarić, „Vlasi“, 245; Snježana Buzov, „Razgraničenje između Bosanskog pašaluka i mletačke Dalmacije nakon Kandijskog rata“, *Povijesni prilozi* 12 (1993): 5. Govoreći o razgraničenju 1669. – 1671. kaže da nije bilo većih pomaka granične crte, izuzev što su Mlečani dobili Klis. S obzirom na to valja dopustiti mogućnost da je područje Jasenica ovim razgraničenjem nakratko vraćeno Turcima da bi konačno bilo oslobođeno tijekom Velikoga rata.

⁵⁸ Holjevac („Problemi“, 246; Roman Jelić, „Novigradski distrikt“, *Radovi Zavoda JAZU u Zadru* 31 (1989): 164) govori kako Vinjerčani nisu prezali ni od nasilništva pa su tako 1688. godine napali i zagrebačkoga biskupa koji se preko Podgorja vraćao u Rijeku. Velika je vjerojatnost da se ovaj napad mogao dogoditi negdje na području Modriča, koji se nalazi nasuprot Vinjerca.

ne u okolicu Karlobaga ili pojedinačnim upadima, kojih je, osim s mletačke, bilo i s osmanlijske strane. U svakome slučaju, Mlečani su već od sredine XVII. stoljeća nastojali prisvojiti južno velebitsko Podgorje, a tijekom vremena ti su se pokušaji sve više pojačavali. Oni će najveći intenzitet imati tijekom Morejskoga rata (1684. – 1699.) kada su Mlečani započeli otvorena presizanja i borbu za utvrdu Dračevac u Jasenicama te Zvonigrad u gornjemu toku Zrmanje.⁵⁹ Pritom valja pretpostaviti da su Mlečani i prije Morejskoga rata bili fizičku prisutni na pojedinim točkama južnoga Podgorja te su ih bar povremeno držali u svojim rukama. Na takav zaključak navodi nas uredba generalnoga providura Girolama Contarinija od 8. svibnja 1663. u kojoj, raspoređujući straže u Bukovici, određuje da Jaseničani zajedno s Ražančanima idu u Bilišane.⁶⁰ Na istome je tragu i zapovijed mletačkoga providura Valiera od 19. veljače 1679. u kojoj naređuje glavarima Starigrada i Jasenica da slušaju naređenja mletačkoga serdara i podanika Stojana Jankovića.⁶¹ Sukladno takvome stanju pojačavali su se i incidenti na tome području. Tako iz izvješća karlovačkoga generala Herbersteina od 7. prosinca 1682. saznajemo da su mletački podanici odbijali plaćati pašarinu u zapadnome dijelu Jasenica, na području Modriča, a u dogovoru s njima isto su činili i osmanlijski podanici.⁶²

Jedan od važnih razloga habsburško-mletačkoga spora oko Dračevca i Zvonigrada ležao je, zapravo, u želji Mlečana da ovladaju tamošnjim pašnjacima, kako onima u južnome Podgorju, prvenstveno na teritoriju Jasenica, za potrebe zimske ispaše, tako i onima u južnoj Lici za ljetnu ispašu.⁶³ Potkraj osamdesetih godina XVII. stoljeća Habsburgovci su postali svjesni velikih napora koje su Mlečani ulagali u ovladavanje područjem južnoga Podgorja i južne Like pa su se i sami počeli više angažirati da bi takva mletačka nastojanja suzbili. Unatoč tomu Mlečani nisu odustajali od svojih ciljeva vezanih uz ovladavanje južnim Podgorjem i južnom Likom pa su 1690. godine zauzeli Gračac, a 1693. započeli su u „luci Dračevca“ graditi zgrade te u Podgorju postavljati straže.⁶⁴ Pod terminom „luka Dračevca“ sasvim sigurno treba misliti na luku u Maslenici gdje je još od prapovijesti postojao prijelaz preko Novskoga ždrila i gdje je započinjala prapovijesna i antička cesta, koja je preko Velebita vodila u Liku. Na zemljovidu koji je 1792. godine u Rimu izradio Giovanni Maria Cassini, a koji prikazuje stanje iz 1730. godine, na mjestu današnje Maslenice pojavljuje se mjesto pod talijanskim nazivom Pozzo,⁶⁵

⁵⁹ Holjevac, „Problemi“, 246.

⁶⁰ Desnica, *Istorija II*, 114.

⁶¹ Holjevac, „Problemi“, 246.

⁶² Holjevac, „Problemi“, 246.

⁶³ Holjevac, „Problemi“, 254.

⁶⁴ Holjevac, „Problemi“, 247 – 249. Na to su ih vjerojatno naveli i upadi habsburških podanika Senjana kroz Podgorje i Zrmanju do Obrovca kao 1688. godine kada su ga, zajedno s okolicom, potpuno devastirali.

⁶⁵ U samoj Maslenici nisam uspio pronaći toponim koji bi svojim nazivom ukazivao na spomenuti toponim Pozzo. Međutim, na putu od središta Jasenica prema zaselku Zelenikovac nalazi se brežuljak koji

što posredno upućuje na zaključak da je promet starom prekovelebitskom cestom nakon protjerivanja Turaka postao intenzivniji te da je prijelaz u Maslenici dobio na važnosti. Mletačke aktivnosti u Maslenici mogu značiti samo to da su isti najkasnije 1693. godine nasilno ovladali utvrdom Dračevac u Jasenicama.⁶⁶ Još jedan događaj svjedoči kako su Mlečani nakon 1693. godine već učvrstili svoju vlast nad Jasenicama. Naime, godine 1696. vinjerački kapetan Jure Grguričić i sudac Tadija Knežević mole generalnoga providura da ih zaštiti od Jaseničana koji im otimaju pašnjake u Velebitu, a u tome ih pomaže obrovački kapetan Zaviša Mitrović. Mletački podanici iz Vinjerca obraćaju se, dakle, mletačkim a ne habsburškim vlastima u pogledu svojih problema s pašnjacima, što znači da je ovaj dio Podgorja već bio u mletačkim rukama te da mletački podanici iz Vinjerca više nisu plaćali travarinu karlovačkome generalu kao sredinom 17. stoljeća nego mletačkim vlastima u Zadru.⁶⁷

Habsburgovci su tada postali svjesni da bez rata s Mletačkom Republikom neće uspjeti održati nadzor nad Dračevcom i južnim Podgorjem, što je razvidno iz izvješća upravitelja Karlovačkoga generalata grofa Rudolfa von Edlinga, koje je 1693. godine (nakon proučavanja stanja na terenu) uputio svojim nadređenima, između ostaloga i samome caru Leopoldu I.⁶⁸ Car je 4. prosinca 1694. naredio da krajiške čete silom istjeraju Mlečane iz Dračevca, da se utvrda dodatno učvrsti te da se u nju dovede snažna habsburška posada. Isto tako, Leopold zahtijeva da se više ne toleriraju nikakva mletačka presizanja na bilo kojemu dijelu Podgorja, a da se svi oni koji bi im pomagali odmah protjeraju, a njihove kuće zapale.⁶⁹ Pučanstvo ovoga dijela Podgorja, napose Starigrada i Jasenica, našlo se tako između dvije vatre, pri čemu su i Habsburgovci i Mlečani tražili da se pokoravaju njihovom vrhovništvu.⁷⁰ Želeći iz svega izići sa što manje štete, stanovnici su sa svojim vođama

nazivaju Puča, u kojemu se eventualno ogleda sjećanje Jaseničana na nekadašnji naziv Pozzo.

⁶⁶ Holjevac („Problemi“, 249 – 254) navodi da je car Leopold I. preko habsburškoga veleposlanika u Veneciji Franza von Thurna tražio oštro kažnjavanje mletačkoga generala u Dalmaciji zbog zauzimanja Dračevca. Iz izvješća karlovačkoga generala grofa Auersperga iz travnja 1699. saznajemo da mletačka uzurpacija Dračevca traje već šest godina, dakle od 1693. godine. Mletačku uzurpaciju Dračevca spominju i Holjevac – Moačanin („Hrvatsko-slavonska“, 25) te Slukan Altić (*Kartografski izvori*, 33 – 34), koja navodi da su Mlečani ovladali Dračevcom 1700. godine zajedno s čitavim Podgorjem. Navodi habsburško izvješće iz 1701. godine u kojemu se kaže da je Dračevac „de iure“ dio grofovije Like i Krbave, a „actu“ pod mletačkom vlašću.

⁶⁷ Desnica, *Istorija II*, 188.

⁶⁸ Holjevac, „Problemi“, 248.

⁶⁹ Holjevac, „Problemi“, 249. Nadalje navodi da se u carskoj naredbi kao mletački pomagači posebno apostrofiraju glavari Starigrada.

⁷⁰ Dragica Čeč i Darko Darovec („Značenje seoskih utvrda uz mletačko-habsburšku granicu u ranom novom vijeku“, *Povijesni prilozi* 37 (2009): 217 – 245.) navode da su Mlečani i inače u svojim pograničnim područjima nastojali organizirati seosko pučanstvo radi obrane određenoga pograničnog teritorija. Pritom je veliku ulogu igrala institucija seoskoga kneza, koji je stajao na čelu seoskih vojnih odreda. U nekim mjestima poticali su i gradnju manjih seoskih utvrda. Moguće je da su takvi odredi bili organizirani i na području Jasenica, kao što je to bio slučaj u Starigradu.

čekali razvoj događaja kako bi se priklonili onoj strani kojoj ti krajevi pripadnu. Premda su Habsburgovci odmah započeli pripreme za oslobađanje Dračevca, a već u siječnju 1695. i s planovima i nacrtima za njegovu obnovu, ova je utvrda i dalje ostala pod mletačkom vlašću. Do njegova oslobađanja nije došlo ni unatoč činjenici da je car Leopold I. u razdoblju od 1693. do 1697. godine u čak pet navrata zapovjedio karlovačkim generalima oružano vraćanje Dračevca i njegove okolice. Nekoliko je važnih razloga zbog kojih su habsburški zapovjednici odgađali odlučnu akciju protiv Mlečana. Svakako je najvažniji od njih bila činjenica da je Morejski (Bečki) rat još uvijek bio u punome jeku i da su Habsburgovci zbog toga imali problema s ljudstvom.⁷¹ Drugi važan razlog ležao je u već spominjanoj nepovoljnoj geografskom položaju Dračevca i Jasenica, koji su bili podosta udaljeni od teritorija koji su Habsburgovci u tome trenutku stvarno kontrolirali. Vojni pohod preko velebitskoga prijevoja Mali Alan bio je, s druge strane, povezan s nizom mogućih opasnosti, pri čemu su nepovoljni vremenski uvjeti u tome smjeru, u prvome redu velike količine snijega, igrali odlučujuću ulogu. Stoga Leopoldu nije preostalo ništa drugo nego da u nekoliko navrata pokuša diplomatskim putem riješiti spor oko Dračevca, što je zapravo išlo na ruku Mlečanima. Oni su habsburško oklijevanje iskoristili za izgradnju novih utvrda na Dračevcu i za organiziranje manjih vojnih odreda sastavljenih od lokalnoga pučanstva, koje je postalo svjesno da ih neodlučni Habsburgovci neće uspjeti učinkovito zaštititi.⁷² Mletačkome obnavljanju utvrde na Dračevcu prethodila je inspekcija kneza Frane Posedarskoga u Jasenicama i ostalim područjima koja su bila predmet spora s Habsburgovcima, o čemu je Posedarski 8. listopada 1696. podnio izvješće generalnome providuru Valeriju. Knez tako predlaže da se utvrda Dračevac popravi jer su joj zidovi trenutno ruševni, a kao takva ne služi na čast Mletačkoj Republici. Nakon popravka predlaže da se u nju smjesti pet vojnika kojima bi nadređen bio obrovački kapetan Mirko Jokić.⁷³

Situacija se bitno promijenila nakon što je u siječnju 1699. završio Morejski (Bečki) rat sklapanjem Mira u Srijemskim Karlovcima. Mirovni ugovor predviđao je naknadno razgraničenje, koje se trebalo provesti prema načelu „*uti possidetis, ita possideatis*“, odnosno, svaka je strana trebala zadržati onaj teritorij koji je do potpisivanja Mira osvojila.⁷⁴

Nastojeći, u skladu s tim, steći što povoljnije pozicije uoči razgraničenja, Habsburgovci su ponovno aktualizirali vojne planove za oslobađanje Dračevca. Prema njihovim procjenama Dračevac je, unatoč mletačkoj izgradnji novih utvrda, bio u vrlo lošem stanju. Budući da ga je branilo svega trideset do četrdeset ljudi,

⁷¹ Holjevac, „Problemi“, 252 – 253.

⁷² Holjevac, „Problemi“, 250 – 253.

⁷³ Desnica, *Istorija II*, 328.

⁷⁴ Milan Kruhek, „Granice Hrvatskog Kraljevstva u međunarodnim državnim ugovorima (od Mira na Žitvi 1606. do Mira u Svištovu 1791.)“, *Povijesni prilozi* 10 (1991): 37 – 79.

habsburške vlasti smatrale su da njegovo zauzimanje ne bi bio veliki problem, tim više što su računali i na podršku lokalnoga pučanstva, u velikoj mjeri vezanoga uz ličko zaleđe, posebno u gospodarskome smislu.⁷⁵ Nakon zauzimanja Zvonigrada u prvoj polovici lipnja 1699. habsburški zapovjednik Kušlan namjeravao se u drugoj polovici istoga mjeseca iz smjera Gračaca zaputiti do Dračevca. Pritom se vjerojatno namjeravao kretati starom cestom preko velebitskoga prijevoja Mali Alan, a zatim se preko Kraljičinih vrata te Gornje i Donje Bukve primorskom padinom Velebita spustiti u Jasenice do Dračevca. Kušlan je, međutim, najprije odgodio ovaj pohod, a potom i odustao od njega, jer su s terena stizale informacije o općoj oskudici u ljudstvu, hrani, oružju, a posebno u novcu, zbog čega su se Habsburgovci jedva održavali i u tek osvojenome Zvonigradu.⁷⁶ Umjesto vojnoga pohoda Habsburgovci su se i ovoga puta ograničili na diplomatske prosvjede sa zahtjevom da Mlečani ne prelaze na desnu obalu Zrmanje te da vrate utvrde koje su zauzeli u južnome dijelu Podgorja.⁷⁷ Zbog takvoga razvoja događaja, a imajući u vidu unaprijed dogovoreno načelo razgraničenja, Habsburgovci su se našli u vrlo velikim problemima po pitanju razgraničenja u Pozrmanju i Podgorju. Stoga su habsburški povjerenici za razgraničenje nastojali dokazati kako su Mlečani prije Mira u Srijemskim Karlovcima od spornih područja zauzeli samo Obrovac te da su stanovnici Dračevca i okolnoga prostora poreze oduvijek plaćali u carsku blagajnu i priznavali carsku vlast. Istovremeno su i mletačke vlasti diplomatskim nastojanjima dokazivale pravo Mletačke Republike na sporna područja. U tu svrhu sastavili su niz zapisnika sa svjedočanstvima sudionika u Morejskome ratu, sudionika u samome sporu s Habsburgovcima, Turaka, staraca i svećenika, koji su trebali potvrditi njihove stavove. U zapisniku od 7. lipnja 1700. izjavu je dao i jasički kapetan Mate Nekić, koji je za pravo dao mletačkim stavovima.⁷⁸ Situacija oko ovoga spora nije se dalje razvijala povoljno po Habsburgovce jer je konačnim razgraničenjem 1700. godine cijelo područje južnoga Podgorja i Pozrmanja (izuzev Zvonigrada) pripalo Mletačkoj Republici.⁷⁹

Sve do samoga konca XVII. stoljeća, točnije do Karlovačkoga mira 1699. godine, habsburški, mletački, a posebno osmanlijski kartografi nisu ulagali previše truda u precizno određivanje međusobnih graničnih crta. Mir u Srijemskim Karlovcima označio je prekretnicu u tome pogledu. Ipak, kada govorimo o području Jasenica, kao i čitavoga Podgorja, nailazimo na velike teškoće pri pokušaju identifikacije granice, posebno u pisanim izvorima, jer se dokumenti o razgraničenju nakon

⁷⁵ Holjevac, „Problemi“, 253.

⁷⁶ Holjevac, „Problemi“, 260.

⁷⁷ Holjevac, „Problemi“, 261 – 262 navodi da je car Leopold I. dana 28. lipnja poslao rezoluciju s takvim zahtjevima u Veneciju, a iste zahtjeve potom je zapovjednik Kušlan poslao mletačkome providuru za Dalmaciju. Providur je izvijestio Kušlana da je dobio naređenje da ne prelazi Zrmanju, ali da nema ovlasti Habsburgovcima ustupiti Dračevac.

⁷⁸ Desnica, *Istorija II*, 355.

⁷⁹ Desnica, *Istorija II*, 263.

Karlovačkoga mira odnose na razgraničenje između Habsburgovaca i Turaka te Mlečana i Turaka. Kako pritom nema spomena o razgraničenju između Mlečana i Habsburgovaca, iz pisanih vrela ostaje nejasna pripadnost Podgorja, a samim time i Jasenica. Veliku pomoć pružaju nam, međutim, kartografski izvori iz kojih možemo pratiti kretanje granične crte u Podgorju u razdoblju prije i nakon Mira u Srijemskim Karlovcima. Na zemljovidu iz 1690. godine, autor kojega je Giacomo Cantelli da Vignola, vidi se granica između mletačkih i habsburških posjeda koja teče Novigradskim morem, pri čemu Jasenice potpadaju pod habsburšku vlast.⁸⁰ Isto je prikazano i na još dva zemljovida – jedan pokazuje stanje iz 1699. godine,⁸¹ a drugi oko 1700. godine.⁸² Na nizu ostalih zemljovida, koji pokazuju granične crte tijekom XVIII. stoljeća, Jasenice s najvećim dijelom Podgorja pripadaju Mletačkoj Republici,⁸³ što svjedoči da su Mlečani od početka XVIII. stoljeća, unatoč pokušajima Habsburgovaca da promijene graničnu crtu iz 1700. godine⁸⁴ čvrsto gospodarili Jasenicama i Podgorjem. Vezano uz kartografske izvore nije naodmet spomenuti da se na spomenutim kartama, posebno onima od početka XVIII. stoljeća - uz već spominjane toponime Dračevac, Rovanjaska, Jasenice i Pozzo - spominju i Città Nova na mjestu današnjega Modriča, Zatton Valle (također na položaju Modriča) te toponim Cergua jugozapadno od središta Jasenica.⁸⁵

Jasenice u vrijeme mletačke uprave od završetka Morejskoga rata do konca 18. stoljeća

Došavši pod mletačku vlast početkom 18. stoljeća Jasenice su - zajedno s ostalim krajevima Dalmacije koje su Mlečani osvojili u Morejskome ratu - činile mletačku *novu stečevinu* (*aquisto nuovo*). Teritoriji nove stečevine predstavljali su pogranična područja Mletačke Dalmacije prema Osmanlijskome Carstvu i Habsburškoj Monarhiji, a kao takvi bili su podijeljeni na krajine, to jest teritorije (*territorio*). Na čelu krajine nalazio se kolunel kojega je imenovao mletački senat, a uglavnom je dolazio iz Venecije ili dalmatinskih gradova.⁸⁶ Mletačka kraji-

⁸⁰ *Granice Hrvatske*, 43, zemljovid br. 12.

⁸¹ *Granice Hrvatske*, 84, zemljovid br. 40, koji je 1709. godine u Beču izradio Johann Christoph Müller.

⁸² *Granice Hrvatske*, 72, zemljovid br. 32., koji je izradio Vincenzo Maria Coronelli.

⁸³ *Granice Hrvatske*, 73, 103, 109, 110. Radi se o sljedećim zemljovidima: zemljovid br. 60 Pietra Santinija, nastao u Veneciji 1718. godine, koji pokazuje stanje nakon Mira u Požarevcu 1718. godine; zemljovid br. 33 autora Giovannija Marije Cassinija, nastao u Rimu 1792. godine, koji pokazuje stanje iz 1730. godine; zemljovid br. 53 Johanna Josepha Reillyja, nastao u Beču oko 1790. godine, pokazuje stanje iz 1730. godine; zemljovid br. 59, čiji je autor Antonio Zatta, nastao je u Veneciji 1784. godine.

⁸⁴ Slukan Altić („Kartografski izvori“, 33 – 34) govori kako su Habsburgovci ponovno pokušali vratiti Podgorje prilikom potpisivanja Beogradskoga mira 1739. godine predlažući dvije linije razgraničenja, od kojih bi jedna habsburški teritorij protegla na jug do Karina.

⁸⁵ *Granice Hrvatske*, 73., zemljovid br. 33; 82., zemljovid br. 39; 84., zemljovid br. 40; 109., zemljovid br. 59; 110., zemljovid br. 60.

⁸⁶ Josip Ante Soldo, *Grimanijev zakon*, Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, 2005., 21.

na Zadarskoga kotara (*Contado di Zara*), kojoj su pripadale i Jasenice, dijelila se na tri serdarije: Donju, Srednju i naposljetku Gornju, dio koje su bile i Jasenice. Usljed novih pograničnih trzavica s Habsburgovcima godine 1776., o kojima će još biti govora, iz sastava Gornje serdarije izdvojeno je devet sela ispod Velebita te između Velebita i Zrmanje u posebnu serdariju pod nazivom Morlakija ili Podgorje.⁸⁷ Godine 1779. za ovu je serdariju imenovan poseban soprintendant u rangu serdara, izravno podređen generalnome providuru u Zadru, a koji je brinuo o sigurnosti granice prema Lici te izvršenju javne tlake na tome području.⁸⁸ Serdarima, koji su bili na čelu serdarija, bili su podređeni harambaše ili kapetani sela (*glavari, capovilla, capo de villa*), koje je biralo seosko pučanstvo bez potvrde viših instanci. Njihova funkcija je odgovorna, često i teška, jer oni predstavljaju sponu viših vlasti s narodom, a odgovorni su i za ubiranje poreza. S druge strane, njihove obitelji oslobođene su javne tlake, uzdižu se iznad ostalih, a pojedinci odlaze i u gradove gdje ponekad kupuju i kuće, školuju se i slično.⁸⁹ Iz mletačkih izvora saznajemo za imena dvojice jaseničkih harambaša. Jedan je od njih Ivan Letica, koji se spominje 1648. godine, a o kojemu će još biti govora,⁹⁰ a drugi je Mate Nekić, kojega smo već spominjali vezano uz mletačko–habsburški spor oko razgraničenja 1700. godine.⁹¹ Imajući u vidu ovaj istaknuti položaj obitelji Nekić u Jasenicama početkom 18. stoljeća, a vjerojatno i ranije, kao i spomenute privilegije koje je ta funkcija nosila, postaje nam razumljivije zašto baš iz obitelji Nekića potječu najpoznatiji i najučćeniji jaseničani kroz povijest, poput ninskoga biskupa Tome Nekića o kojemu ćemo još govoriti. Među harambašama s početka 18. stoljeća spominju se i izvjesni Matkovići,⁹² o kojima nisam pronašao konkretnih podataka, a koji su možebitno u vezi s jaseničkim Matkovićima.

Mletačka krajina nije militarizirana ni institucionalizirana, za razliku od krajina na habsburškome području, a mobilizacija se vrši samo u slučaju ratne opasnosti ili za nadziranje sanitarnih kordona u slučaju epidemija preko granice.⁹³ Unutar ovakve administrativno-teritorijalne podjele Mlečani su svu zemlju proglasili državnom, seljaci plaćaju desetinu i travarinu te vrše javnu tlaku, koja se najčešće sastojala od popravka cesta, seoskih straža ili pandurske službe.⁹⁴ Ako je suditi po dokumentu izdanome 24. listopada 1704. jaseničani baš i nisu bili revni u plaćanju desetine jer u njemu generalni providur Marin Zane naređuje glavarima Jasenica,

⁸⁷ Šime Peričić, *Dalmacija uoči pada Mletačke Republike*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Institut za hrvatsku povijest, 1980, 24.

⁸⁸ Peričić, *Dalmacija uoči pada Mletačke Republike*, 30.

⁸⁹ Soldo, *Grimanijev zakon*, 21.; Peričić, *Dalmacija uoči pada Mletačke Republike*, 31.

⁹⁰ Desnica, *Istorija II*, 41 – 44.

⁹¹ Vidi bilješku 79.

⁹² Šarić, „Vlasi“, 46.

⁹³ Soldo, *Grimanijev zakon*, 19.

⁹⁴ Peričić, *Dalmacija uoči pada Mletačke Republike*, 50.

Starigrada, Vinjerca i Šibuljine te kaluđerima manastira u Krupi da odmah prikupe desetinu od žita i vina te da ju predaju kapetanu Luki Oštriću, kojega je on ovlastio za ubiranje desetine.⁹⁵ Premda je početkom 18. stoljeća uspostavljena relativno čvrsta granica između Mlečana i Habsburgovaca u Podgorju, koja je tekla vrhovima Velebita, kontakti između primorskoga podgorskog područja i onoga prekovelebitskoga na području Like sasvim sigurno nisu prestali. Transhumanтно stočarstvo, koje se unatoč granici i dalje prakticiralo, predstavljalo je jedan od glavnih oblika prekogranične suradnje, koja je uključivala i razmjenu dobara s jedne i druge strane. Prisvajanjem Podgorja mletački su podanici iz Ravnih kotara dobili mogućnost nesmetanoga napasanja stoke na prostranim pašnjacima s primorske padine Velebita, u prvome redu na području Jasenica, od Zrmanje do Modriča, kao i na čitavoj velebitskoj padini do Maloga Alana. Izgleda da je postojao i međusobni dogovor mletačke i habsburške strane o prelasku stočara preko granice. U tu je svrhu natporučnik A. Waldschutz 1753. godine izradio zemljovid na kojemu su prikazani pogranični pašnjaci te je označeno na kojim pašnjacima mletački podanici smiju napasati stoku, a na kojima ne smiju.⁹⁶ S druge strane, lički su stočari također imali pravo prijeći granicu te su je na području Jasenica smjeli napasati do linije Libinje – Bukva.⁹⁷ Ipak, transhumanтно je stočarstvo Mlečanima predstavljalo potencijalni problem sigurnosne prirode jer su stočari u planinu odlazili većinom naoružani, ali isto tako i demografski problem jer se transhumanca često koristila za iseljavanje na habsburški teritorij.⁹⁸ Početkom sedamdesetih godina 18. stoljeća ponovno se povelu pitanje mletačko-habsburškoga razgraničenja na Velebitu, a habsburška je strana sve otvorenije izražavala svoje pretenzije prema Dalmaciji. Godine 1774. jedan habsburški vojni odred prešao je Velebit te zauzeo nekoliko sela pod južnim padinama Velebita u Podgorju, silio seljake da se izjašnjavaju kao podanici carice, a glavare sela zarobio.⁹⁹ Uzevši u obzir da se spomenuti odred morao kretati nekim cestovnim pravcem, s popriličnom sigurnošću možemo zaključiti da su se među tim selima nalazile i Jasenice preko čijega je teritorija vodila prekovelebitska cesta. Uskoro je ipak došlo do smirivanja situacije te su započeli pregovori oko uređenja granice na Velebitu. U ljeto 1775. godine imenovan je mletački izaslanik za pregovore Anzolo Emo, a u podgorskim su selima, radi sigurnosti pregovarača, postavljene straže. Sredinom rujna 1775. godine u Obrovcu su se sastali generalni providur Gradenigo i zapovjednik Like grof d'Aspermont te su postigli usmeni dogovor da se između habsburške i mletačke granične crte na Velebitu uspostavi pojas

⁹⁵ Desnica, *Istorija II*, 386.

⁹⁶ Slukan Altić, „Kartografski izvori“, 35.

⁹⁷ Slukan Altić, „Kartografski izvori“, 36, kaže da je linija do koje su mogli napasati lički stočari bila Oglavinovac – Veliko Rujno – Libinje – Bukva – Crnopac – Javornik – Kom.

⁹⁸ Šarić, „Vlasi“, 53. donosi svjedočanstvo generalnog providura Alvisija Moceniga iz 1701. kako se oko 3000 Morlaka sprema u turske planine i da svi imaju puške.

⁹⁹ Perić, *Dalmacija uoči pada Mletačke Republike*, 182 – 185.

ničije zemlje koji će služiti kao zajednički pašnjak.¹⁰⁰ Ovi sudionici ponovno su se sastali u Novigradu u listopadu 1776. godine kada su dogovor iz Obrovca izradili u pisanome obliku, a napravljen je i zemljovid pograničnoga područja. Ovaj dogovor, poznat kao Novigradska konvencija ili Konvencija prijateljstva, konačno je ratificiran 23. srpnja 1777. u Novigradu. Istovremeno je na Velebitu postavljeno 68 kamena međaša, koji su predstavljali graničnu crtu i crtu ispaše s jedne i s druge strane. Podanici s obiju strana bili su izrazito nezadovoljni postignutim sporazumom tako da su se incidenti i dalje nastavili, a u jednome od njih, onome iz 1788. godine, sukobili su se Jaseničani i Lovinčani.¹⁰¹

Uz stočarstvo treba vrednovati i prometno značenje Jasenica, usko vezano uz trgovinu koja se odvijala prekovelebitskom cestom u smjeru Maslenica – Bukva – Kraljičina vrata – Mali Alan kao i pomorskim smjerom kroz kanjon Zrmanje i Novigradsko more prema Obrovcu i obratno. Obrovac je i u mletačkome razdoblju zadržao status važnoga trgovišta preko kojega se odvijala posrednička trgovina Habsburške Monarhije i Osmanlijskoga Carstva s Mletačkom Republikom i obratno, ali isto tako i lokalna trgovina između podgorskih i bukovičkih sela.¹⁰² Zbog pojave krijumčarenja žita, vina i soli uzduž habsburško-mletačke granice na Velebitu sva je roba od druge polovice 18. stoljeća morala proći kroz Obrovac, a preko Velebita se smjela voziti samo preko tri granična prijelaza, od kojih je jedan bio Prag u Jasenicama, a ostala dva Vučjak i Vrace istočno od Jasenica.¹⁰³ Odredbe koje je car Josip II. izdao 1786. godine boraveći u Gospiću, a koje su omogućile još intenzivniju i slobodniju trgovinu Like s Dalmacijom, još su više pojačale ulogu obrovačkoga trgovišta kao i ulogu trgovine koja se odvijala preko Velebita.¹⁰⁴ Vezano uz trgovinu i putovanja jaseničkim velebitskim područjem spomenimo i sanitarne kordone, uspostavljene tijekom 18. stoljeća kao mjesta na kojima se trebalo kontrolirati zdravstveno stanje putnika koji su prelazili granicu, u svrhu sprječavanja epidemija zaraznih bolesti. Takve postaje služile su i za kontrolu robe, a preko njih se odvijao i poštanski promet. Na području Jasenica bila su dva glavna kordona – Jelovac i Prag, a potkraj XVIII. stoljeća uspostavljeno je još nekoliko: Klanac Pločati, Bobija i Modrač.¹⁰⁵ Kada govorimo o trgovini u Mletačkoj Dalmaciji, valja imati u vidu da se nakon posljednjega Mletačko-turskoga rata 1714.–1718. godine u pojedinim dijelovima pokrajine razmahala hajdučija. Iako je ona bila zastupljenija u zaleđu Splita i Dubrovnika, ni na ostalim područjima nije izostajala pa tako ni na području trgovačkih putova preko Velebita jer je to područje izrazite neimaštine, gladi i besposlice, a to su neki od glavnih razloga

¹⁰⁰ Peričić, *Dalmacija uoči pada Mletačke Republike*, 185 – 189.

¹⁰¹ Peričić, *Dalmacija uoči pada Mletačke Republike*, 185 – 189.

¹⁰² Peričić, *Dalmacija uoči pada Mletačke Republike*, 139.

¹⁰³ Peričić, *Dalmacija uoči pada Mletačke Republike*, 160.

¹⁰⁴ Peričić, *Dalmacija uoči pada Mletačke Republike*, 160.

¹⁰⁵ Slukan Altić, „Kartografski izvori“, 43.

zbog kojih su se ljudi odmetali u hajduke. Za borbu protiv hajduka mletačke su vlasti uspostavljale pandurske čete, a od 1719. godine i brojne seoske čete (*compagnie paesane*).¹⁰⁶ Može se pretpostaviti da se jedna od takvih četa morala nalaziti u Jasenicama jer je preko njihovoga područja prolazilo nekoliko trgovačkih putova. Pored stočarstva, koje je bilo pretežiti oblik privređivanja, jaseničko se pučanstvo u primorskim zaselcima Rovanjskoj i Maslenici bavilo i sezonskim ribarenjem. Radilo se o izlovu tune, što su Jaseničani provodili u suradnji s novigradskim ribarima, a koji se najvećim dijelom odvijao za vrijeme ljetnih mjeseci kada su jata tuna ulazila u Novigradsko more. Prema podacima iz sredine XVIII. stoljeća u Jasenicama su postojale dvije tunere odnosno dva položaja za organizirani lov na tune: 1. Rovanjska na ulazu u Novsko ždrilo i 2. Krilo, koje se najvjerojatnije nalazilo na današnjoj plaži Tratarica u Maslenici.¹⁰⁷ Pored ovih položaja na kojima se lovilo organizirano, zajedno s ribarima iz Novigrada, valja pretpostaviti da su postojali i drugi na kojima su lovili pojedinci. Tunere u Jasenicama bile su opremljene i posebnim ljestvama s kojih se promatrao dolazak tuna i javljalo o njihovu kretanju.¹⁰⁸ U dokumentima se ne spominju imena Jaseničana koji su sudjelovali u tunolovu, ali se vjerojatno radilo o stanovništvu primorskih zaselaka Maslenice i Rovanjske.¹⁰⁹ Premda se stočarsko stanovništvo kopnenoga dijela Jasenica u vrijeme ovoga ljetnog tunolova mahom nalazilo na sezonskim ljetnim pašnjacima diljem južnoga Velebita, treba pretpostaviti da su se oni koji su ostajali u mjestu sasvim sigurno uključivali u ovu gospodarsku djelatnost.

Pored izlova tuna na području Jasenica izlovljavale su se i školjke jer je Novigradsko more predstavljalo povoljno stanište za njihov razvoj. Već od početka XVII. stoljeća spominje se izlov kamenica, koji je počinjao početkom studenoga, a trajao je do konca zime.¹¹⁰ Bogat izlov ovih školjaka trajao je sve do druge polovice XIX. stoljeća kada su one počele nestajati iz Novigradskoga mora, a pokušaji njihovoga umjetnog uzgoja uglavnom su ostajali neuspješni.¹¹¹

¹⁰⁶ Šime Peričić, „Hajdučija u Mletačkoj Dalmaciji 18. stoljeća“, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 41 (1999): 204 – 211.

¹⁰⁷ Ivna Anzulović („Lov tuna u Novigradu“, *Zadarska smotra* 42 (6) (1993): 164 – 165.) donosi i nazive ostalih položaja za tunolov u Novigradskome moru. To su Kozjak, Gornja Pošta, Dumčina, Posedarje te Meka Draga ili Fratarska Punta. Godine 1706. Mlečani su dali u koncesiju Novigradsko more za izlov tune i školjaka, a ribari su plaćali desetinu javnoj blagajni. Godine 1764. u Novigradskome je moru ulovljeno sedam tisuća komada tune. Ulov je u sljedećemu stoljeću sve više rastao, a vrhunac je dosegao koncem XIX. stoljeća. Otada počinje opadati, jer se tuna počela loviti pokretnim mrežama s brodova na otvorenome moru. Veće količine ulovljene tune nakon toga zabilježene su jedino 1946. i 1958. godine u Rovanjskoj na ulazu u Ždrilo.

¹⁰⁸ Anzulović, „Lov tuna u Novigradu“, 168.

¹⁰⁹ Anzulović, „Lov tuna u Novigradu“, 166 navodi da se krajem XIX. stoljeća spominju tri vlasnika trata iz Jasenica. Ne navode se njihova imena.

¹¹⁰ Šime Peričić, „Prilog poznavanju ribarstva na Novigradskom moru u prošlosti“, *Pomorski zbornik* 22 (1984): 570 – 571.

¹¹¹ Peričić, „Prilog poznavanju ribarstva“, 570. – 571 navodi kako je urod kamenica počeo opadati u drugoj polovici XIX. stoljeća da bi one oko 1870. godine počele nestajati. Kao razlog navodi razdoblje

Uz navedene gospodarske djelatnosti važnu je ulogu za samo mjesto i za njegovu prometnu valorizaciju imala i jedna uslužna djelatnost. Radi se o trajektnome prijevozu u Maslenici, čije početke valja tražiti još u prapovijesnome dobu, a u razdoblju 18. stoljeća vjerojatno je bila u zakupu neke obitelji, kako je to inače bio običaj u Mletačkoj Dalmaciji,¹¹² moguće obitelji Nekić, čija obiteljska predaja tvrdi da su Nekići izgradili prvu kuću u Maslenici. Još jedan gospodarski pokušaj, koji se možda može vezati uz područje Jasenica, zabilježen je 1782. godine kada paški plemić Aurelije Mirković od mletačkih vlasti traži dozvolu za iskorištavanje nekoga metala u okolici Novigrada.¹¹³ Budući da u okolici samoga Novigrada nije poznat pronalazak nikakvoga metala, sklon sam pretpostaviti da se eventualno radilo o iskorištavanju boksitom bogatog područja u Jasenicama. Premda se boksit u to vrijeme još nije koristio u industrijskoj proizvodnji, poznato je da su ga Jaseničani koristili kao vezivno sredstvo kod izgradnje kuća.

Migracije Jaseničana tijekom 17. i 18. stoljeća

Jedna od glavnih i najtežih posljedica turskih osvajanja hrvatskih zemalja bile su migracije pučanstva, koje su dovele do opustjelosti pojedinih dijelova Hrvatskoga Kraljevstva, a u konačnici - uslijed doseljenja novoga pučanstva s Balkanskoga poluotoka - i do promjene etničke i vjerske strukture stanovništva u spomenutim krajevima. Pritom možemo razlikovati nekoliko etapa iseljavanja hrvatskoga katoličkog pučanstva: a) iseljavanje na samome početku turskih osvajanja, uzrokovano strahom od Turaka, a zbivalo se koncem XV. i na početku XVI. stoljeća; b) iseljavanje uzrokovano teškim gospodarskim prilikama, pri čemu nije dolazilo samo do iseljavanja s područja pod turskim nadzorom nego i unutar samoga tog područja, pa čak i do prelaska s kršćanskih područja na turske; c) iseljavanje u vrijeme velikih protuturskih ratova.

O prvome valu migracija hrvatskoga pučanstva u vrijeme turskih provala i osvajanja nemamo konkretnih podataka za područje Jasenica. Međutim, posredno možemo izvući nekoliko zaključaka. U najvećemu dijelu Jasenicama susjednih mjesta Bukovice i Ravnih kotara došlo je do promjene etničke i vjerske strukture stanovništva, bilo da je ona izrazita, bilo da je tek narušena. Za razliku od njih Jasenice su u čitavome tom razdoblju bile naseljene isključivo hrvatskim katoličkim pučanstvom, dok naseljavanje pravoslavaca u Jasenicama nije zabilježeno ni

jakih i obilnih kiša, koje su smanjile salinitet te iz Zrmanje donijele mulj u Novigradsko more. Kasniji pokušaji umjetnoga obnavljanja uzgoja kamenica na ušću Zrmanje kao ni pokušaji čišćenja mulja i ubacivanja kamenja kao staništa za kamenice nisu uspjeli. Godine 1895. Novigradsko je more podijeljeno na tri zone od kojih se jedna, kada je riječ o izlovu kamenica, svake godine „odmarala“, kako bi se njihov fond obnovio, ali ni to nije dalo dugoročnih rezultata. Kada je riječ o školjkama u Novigradskome moru, možemo konstatirati da se ova priča o kamenicama u zadnjih desetak godina ponavlja s dagnjama.

¹¹² Peričić, *Dalmacija uoči pada Mletačke Republike*, 132.

¹¹³ Peričić, *Dalmacija uoči pada Mletačke Republike*, 117.

u ovome ni u sljedećim razdobljima. Razlog vjerojatno leži u činjenici što su Jasenice, kako smo već govorili, bile pošteđene velikih turskih pustošenja i provala pa nije dolazilo ni do bijega stanovništva u onoj mjeri kako se to dogodilo u već spomenutim mjestima Bukovice i Ravnih kotara odakle je pred Turcima pobjegao znatan broj Hrvata. Zbog toga su Jasenice bile pošteđene i od naseljavanja pravoslavnoga pučanstva, koje su Turci uglavnom naseljavali na opustjela područja s kojih su pobjegli katolički Hrvati. Valja, naravno, pretpostaviti da je manjih iseljavanja iz Jasenica moralo biti i u ovome razdoblju, ali svakako ne u onolikoj mjeri kao u mjestima Bukovice i Ravnih kotara koja su bila izloženija turskim pustošenjima. Čini se da su migracije Jaseničana bile znatno češće u sljedećemu razdoblju, a bile su rezultat djelovanja različitih čimbenika. Pored gospodarskih, koji su uključivali teške uvjete života, nestašicu, a često i glad, ključnu ulogu svakako su morali igrati društveni čimbenici. Pritom u prvome redu pomišljam na društveni položaj pojedinca koji se seli, a koji se na seobu odlučuje zbog gubitka statusa kakav je do tada imao, bilo da se radilo o gubitku zemlje, kuće ili stada kod običnoga seljaka ili o gubitku povlaštenoga društvenog položaja ako govorimo o seoskim starješinama.¹¹⁴ Budući da su pogranična područja najčešće bila teško pogođena ratnim operacijama i uslijed toga depopulizirana, Habsburgovci i Mlečani nastojali su pridobiti što veći broj kršćanskih obitelji s turskoga teritorija za preseljenje na svoja opustjela područja. Pridobivanje seoskih glavara (harambaša) igralo je pritom ključnu ulogu zbog čega oni traže povlastice, često nerealne, za sebe i svoju obitelj, kojima su Mlečani udovoljavali, ali ipak u razumnoj mjeri.¹¹⁵ Tako, primjerice, generalni providur 1647. godine šalje don Šimuna Nižića u Podgorje kako bi tamošnje stanovništvo nagovorio da prijeđe na mletačku stranu.¹¹⁶ To je razdoblje Kandijskoga rata, kada Mlečani počinju organizirati svoje pogranične krajine pa dolazi i do zaokreta oko njihovoga odnosa prema doseljenicima. Dok su do tada doseljenike s turskoga teritorija najčešće naseljavali u Istru i u područja udaljenija od granice s Osmanlijama, kako s istima ne bi ulazili u konfrontaciju, od sada ih u svrhu spomenutoga organiziranja krajina naseljavaju u neposrednome pograničju.¹¹⁷ Osim seoskih glavara i stanovništvo doseljeno na mletačko područje dobivalo je određene povlastice pa tako plaćaju manju zemljarinu, oslobođeni su služenja na galijama i slično.¹¹⁸ U ostvarivanju svojega nauma oko dovođenja kršćanskoga pučanstva s turskoga i habsburškoga teritorija Mlečani ponekad pribjegavaju i nasilnim rješenjima. Tako generalni providur Foscolo 3. svibnja 1647. šalje kneza Posedarskoga u Jasenice i bukovička sela da tamošnjim Morlacima, koji odbijaju prijeći na mletačku stranu, nanosi štetu uništavajući im

¹¹⁴ Šarić, „Vlasi“, 22.

¹¹⁵ Soldo, *Grimanijev zakon*, 20.

¹¹⁶ Desnica, *Istorija I*, 12.

¹¹⁷ Buzov, „Razgraničenje“, 5.

¹¹⁸ Šarić, „Vlasi“, 23.

kuće, a sve to kako bi ih prisilio na prelazak Mlečanima.¹¹⁹ Da su ovakve metode (uz povlastice koje smo prije spominjali) urodile plodom, svjedoči i podatak iz 1648. godine kada u jednome mletačkom dokumentu nalazimo i skupinu Jaseničana, prethodno preseljenu na područje između Paga i Ljupča. Naime, nakon teškoga poraza morlačkih četa od Turaka pod Ribnikom u Lici mletačke su vlasti 17. srpnja 1648. sastavile zapisnik u kojemu su morlački glavari dali svoje izjave o porazu. Iz zapisnika saznajemo da je u bitci sudjelovala i skupina od 120 Jaseničana, koje je predvodio harambaša Ivan Letica te da su izgubili jedanaesticu ljudi.¹²⁰ Prethodno spomenute diplomatske aktivnosti oko nagovaranja stanovništva na seobu nisu prakticirali samo Mlečani nego i Habsburgovci, o čemu nam posvjedočuje sljedeći slučaj. Neposredno prije početka Kandijskoga rata Jaseničani su, nakon pregovora s mletačkim izaslanikom Tagliapetrom, migrirali u velikome broju na mletački teritorij. Čini se da su samo prešli s južne strane Novskoga ždrila jer su ih ubrzo nakon doseljenja napali mletački podanici iz Posedarja. Zbog toga otvorenog neprijateljstva vođe Jaseničana stupile su u pregovore s habsburškim vlastima te je već 1645. godine čak šezdeset jaseničkih obitelji prešlo na krajiški teritorij naselivši se u Sv. Jurju kod Senja.¹²¹ Što zbog mletačkih diplomatskih nastojanja, što zbog nezadovoljstva odnosom krajiškoga kapetana Herbertsteina prema njima, koji ih je kažnjavao i za najmanje prekršaje, spomenuti su Jaseničani u Sv. Jurju ostali svega osam godina.¹²² Već 1653. godine u Sv. Juraj stiglo je četrdeset naoružanih mletačkih lađa, koje su spomenute Jaseničane ponovno prebacile na mletački teritorij, ovoga puta na otok Rab te na područje od Ljupča do Vinjerca. Sada saznajemo i da je broj Jaseničana iz ove seobe bio izuzetno velik (oko šesto) te da sa sobom vode oko četrnaest tisuća glava stoke. Imajući u vidu ovoliki broj ljudi, valja pretpostaviti da se na odlazak iz Jasenica 1645. godine odlučilo gotovo čitavo njihovo stanovništvo vjerojatno sluteći skori početak Kandijskoga rata. Od Jaseničana iz ove seobe može se razabrati da su najbrojniji bili oni s prezimenom Rukavina, od kojih neki i danas žive u Loparu na otoku Rabu.¹²³ Događanja vezana uz Kandijski rat bila su razlogom još jedne seobe Jaseničana 1647. godine, ovaj put na otok Pag gdje se u Matici krštenih spominju izbjeglice iz Jasenica: Jure Belinović, kršten 1651., Martin Borovićac, kršten, 1647., Nikola Dokozić, kršten 1651., Martin Rukavina, kršten 1648., Luka Rukavina, kršten 1658., Jele Zekić, kršten 1648. te jedan s prezimenom Čapka, kršten 1651.¹²⁴

¹¹⁹ Desnica, *Istorija I*, 14.

¹²⁰ Desnica, *Istorija I*, 41 – 44.

¹²¹ Stanko Bačić, *Franjevci u Zadarskoj nadbiskupiji i Ninskoj biskupiji*, Lisičić: općina Lisičić, 1995., 198.; B. Vujasinović, „Rod Rukavina u Hrvatskoj“, *Hrvatska revija, časopis Matice hrvatske* 4 (VII) (2007): 95.

¹²² Bačić, *Franjevci*, 198.

¹²³ Bačić, *Franjevci*, 199; Pavičić, „Seobe i naselja“, 163 – 164.

¹²⁴ Roman Jelić („Pad Novigrada u turske ruke i bijeg Novigradana u Pag (1646.)“, *Zadarska revija* 38 (5/6) (1989): 544.) između ostaloga navodi da su Novigradani u Pagu sklapali brakove i s izbjeglicama iz Jasenica.

Uz spomenuta migracijska kretanja vjerojatno je bilo i drugih seoba Jaseničana, većih ili manjih, koje nisu zabilježene, a koje su pridonijele smanjivanju ukupnoga broja stanovnika Jasenica u drugoj polovici XVII. i tijekom XVIII. stoljeća. Uzevši u obzir da je broj Jaseničana koji su se selili na početku Kandijskoga rata iznosio oko šesto, a da je dio stanovništva ostao u samome mjestu, možemo pretpostaviti da su prije te migracije Jasenice sredinom XVII. stoljeća imale oko osamsto stanovnika. S druge strane, prema popisu stanovnika Jasenica iz 1730. godine u mjestu je tada živjela 61 katolička obitelj, s ukupno 507 stanovnika, od čega 308 odraslih i 199 djece.¹²⁵ Tijekom XVIII. stoljeća došlo je, izgleda, do daljnje depopulacije Jasenica jer se do 1792. godine broj obitelji smanjio na 58, a broj stanovnika pao je na 398.¹²⁶ U nedostatku povijesnih vrela teško možemo precizno definirati uzroke toga, ali možemo pretpostaviti da su oni bili višestruki. Nemirna i nesigurna mletačko-habsburška granica na ovome području vjerojatno je igrala veliku ulogu pri odluci stanovnika da potraže sigurnije mjesto za život. Isto tako treba uzeti u obzir eventualni negativni prirodni prirast, čiji su uzroci najčešće vrlo složeni, a njihovo izlaganje prelazilo bi okvire ovoga rada. Smanjivanje broja stanovništva tijekom 18. stoljeća valja promatrati i iz perspektive opadanja moći Mletačke Republike, koja se kretala prema svome zalazu i propasti, a što se moralo negativno odraziti i na stanje u pokrajini Dalmaciji. Na ovakvu tendenciju opadanja broja pučanstva sasvim sigurno utjecala su i razdoblja čestih nerodnih i gladnih godina, koje su se prema koncu 18. stoljeća sve češće ponavljale, a posebno su zahvaćale sjever Dalmacije.¹²⁷

Spomenuti popis pučanstva u Jasenicama iz 1730. godine pokazuje isto tako da najvećega dijela prezimena koja se u njemu spominju danas u Jasenicama nema.¹²⁸ To su sljedeća prezimena: Ban, Brunac, Crnjak, Cvitić, Filipac, Golac, Juričan, Kranjac, Ličan (Lidžan), Pastuović, Rozbina, Sepić, Sirotković, Starčević, Šimenić, Šimera, Tomaić, Vukoša, Zlačić i Žunić. Prezime Bušonja, koje se javlja u XVIII. stoljeću, i danas je prisutno u Jasenicama, ali u obliku Bužonja, dok bismo prezime Sarić iz XVIII. stoljeća vjerojatno mogli tražiti u današnjemu prezimenu Šarić. Drugi popis nestalih jaseničkih prezimena iz župnoga ureda Jasenice¹²⁹ uz spomenuta prezimena donosi i niz drugih: Zubković, Zubović, Blažević, Bodulica, Budak, Bukva, Burzić, Cuković, Ivandić, Karemanović, Katić, Marlejić, Marunić¹³⁰,

¹²⁵ Bačić, *Franjevci*, 156.

¹²⁶ Bačić, *Franjevci*, 156.

¹²⁷ Šime Peričić („Gladne godine u Mletačkoj Dalmaciji XVIII. stoljeća“, *Radovi Zavoda JAZU u Zadru* 27 – 28 (1981): 179 – 174.) kao neke od izrazitih godina gladi navodi 1736., 1746., 1751., 1772., 1777., 1779., 1782. i 1783. godinu.

¹²⁸ Bačić, *Franjevci*, 150 – 151.

¹²⁹ Bačić, *Franjevci*, 153 donosi popis iz župnoga ureda Jasenice, koji mu je 30. lipnja 1990. ustupio tadašnji jasenički župnik don Srećko Petrov.

¹³⁰ Moguće je da je današnje prezime Maruna nastalo od ovoga prezimena, posebno ako se uzme u obzir da je današnji zaseok Marune među Jaseničanima poznat kao Marunići.

Methodichia, Mikuletina, Nimčević, Nogić, Patić, Rastinović, Rukavina, Samarić, Skoran, Smolčić, Soldat, Stojančević, Taras, Vukorepa, Vukošić i Zvičić. Imajući u vidu spomenuti popis iz 1730. godine, možemo zaključiti da od tadašnjih jaseničkih prezimena u Jasenicama još uvijek žive Baričevići, Božići, Bužonje (Bušonja), Marune (Marunić), Nekići, Rončevići (Romčević), Šarići i Šarlije, a da nema današnjih prezimena Basa, Bucić, Knežević, Matek, Matković, Šimičević, Vulić i Zubak. Neka od spomenutih iseljenih prezimena ostavila su traga u toponomastici na području Jasenica. Tako, primjerice, imamo Ivandića Glavicu (*sl. 4*) i Veršića Zidove, gdje su se sačuvali i ostaci nekadašnjih zaselaka, kao i Glavicu Starčevića, Krančevac, Brunčevac i Lidžankušu.¹³¹

Jedan dio migracija tijekom XVII. stoljeća, u koje možemo ubrojiti i neke od spomenutih seoba Jaseničana, u literaturi se često dovode u vezu s migracijama Bunjevaca. Na ovome mjestu nije mi namjera ulaziti u detaljnu analizu problema bunjevačkoga živilja jer to nije tema ovoga rada, a o tome već postoji i opsežna literatura koja je spomenuti problem tretirala na razne načine.¹³² Pokušat ćemo tek natuknuti kako bi prema nekim radovima vezanim uz Bunjevce i stanovništvo Jasenica, posebno ono koje je tijekom XVII. stoljeća sudjelovalo u nekoliko seoba uzduž Podgorja, pripadalo bunjevačkome dijelu hrvatskoga naroda.¹³³ Među prezimenima koja se u spomenutim radovima navode kao bunjevačka svakako je i jedan dio jaseničkih prezimena, kako onih koji su nekada nastavali Jasenice (poput Rukavina, Starčević, Blažević i druga), tako i onih koji i dan-danas žive u Jasenicama kao, primjerice, Baričević, Božić, Knežević, Nekić, Rončević i Šarić. U prilog tvrdnji da bi jaseničko pučanstvo pripadalo Bunjevcima govori i štokavski ikavski govor Jaseničana, karakterističan za Bunjevce.¹³⁴ Međutim, u narodnim predajama Jaseničana nema nikakva spomena neke bunjevačke tradicije odnosno sjećanja na eventualno bunjevačko podrijetlo jaseničkoga pučanstva. Novija istraživanja na temu Bunjevaca pokušala su upravo subjektivnim doživljajem stanovništva Podgorja od zaleđa Senja prema jugu istražiti koliko je ono u svojim predajama i sjećanjima sačuvalo svijest o bunjevačkome podrijetlu.¹³⁵ Dok su ta sjećanja i tradicija kod pučanstva u zaleđu Senja prilično jaka i živa, ona se - idući

¹³¹ Ivandića Glavica nalazi se južno od zaselka Zelenikovac, Veršića Zidovi su na putu od zaselka Bunari prema Rovanskoj, Glavica Starčevića je sjeverno od zaselka Rupine, Krančevac je iznad zaselka Šarlije, Brunčevac sjeverno od zaselka Podbobija, a ograda Lidžankuša u Maslenici.

¹³² Ovdje ćemo navesti dio stručne literature o Bunjevcima: Vitomir Belaj, „Tradicijsko planinsko stočarstvo na Velebitu i bunjevačka etnogeneza“, *Studia ethnologica Croatica* 16 (2004): 5 – 31.; Milana Černelić, „Istraživanja tradicijske baštine, identiteta i etnogeneze primorskih Bunjevaca“, *Senjski zbornik* 30 (2003): 407 – 424.; Jovan Erdeljanović, *O poreklu Bunjevaca*, Beograd: SANU, 1930.; Stjepan Pavičić, „Seobe i naselja u Lici“, *Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena* 41(1962): 5 – 330;

¹³³ Rikard Pavelić, *Stope predaka – Bunjevci u Hrvatskom primorju, Gorskom kotaru i Lici*, Rijeka: Tiskara Rijeka, 1991., 1 – 131.

¹³⁴ Pavelić, *Stope predaka*, 1 – 131.

¹³⁵ Milana Černelić – Marijeta Rajković Iveta, „Ogled o primorskim Bunjevcima: Povijesna perspektiva i identifikacijski procesi“, *Studia ethnologica Croatica* 22 (2010): 283 – 316.

prema jugu Podgorja - sve više smanjuju tako da se negdje oko Prizne potpuno gube, a tamošnje stanovništvo ne zna ništa o svome bunjevačkom podrijetlu te ističe da su oni isključivo Hrvati.¹³⁶ Takva je situacija i u samim Jasenicama, što ne znači da njihovo stanovništvo, kao ni stanovništvo najvećega dijela Podgorja i Like, u povijesti nije pripadalo široj subetničkoj skupini hrvatskoga naroda koja se prepoznavala pod nazivom Bunjevci.

Crkvene prilike u Jasenicama tijekom osmanlijske vlasti i nakon nje tijekom XVIII. stoljeća

Premda je nezahvalno govoriti o točnoj teritorijalnoj pripadnosti područja Jasenica nekoj od ranonovovjekovnih biskupija, tim više što ni same granice biskupija nisu dovoljno istražene i određene, temeljem nekoliko podataka ipak možemo pretpostaviti da su Jasenice ulazile u sastav Ninske biskupije. Govoreći o granicama Ninske županije, V. Valčić konstatira kako su se granice biskupija najčešće podudarale s granicama županija.¹³⁷ Uzimajući u obzir da se Ninska županija protezala i na dijelove Podgorja, Jasenice su najvjerojatnije bile sastavni dio Ninske biskupije. Topografski opis Ninske biskupije iz 1561. godine također sugerira takav zaključak jer se u njemu granice spomenute biskupije protežu i na Podgorje¹³⁸ kao i kasnija isprava iz 1692. godine, koja svjedoči da je jasenički župnik dobivao naredbe od ninskoga biskupa.¹³⁹

Nakon pada pod osmanlijsku vlast područje Jasenica u crkvenome je pogledu dijelilo sudbinu ostalih hrvatskih zemalja koje su se našle pod okupacijom, pri čemu su se osmanlijske vlasti prema katoličkome pučanstvu odnosile izrazito negativno. Njihovi odnošaji spram pravoslavaca bili su potpuno drugačiji, što je omogućilo da se oni pod turskom zaštitom šire na nekada čisto katolička područja te da se prema katolicima često odnose neprijateljski, otimajući i prisvajajući katoličke crkvene objekte i ne mareći što su katolici spomenute objekte u to vrijeme još uvijek upotrebljavali. Najveće zasluge za očuvanje hrvatskih etničkih elemenata na području pod osmanlijskom vlašću nedvojbeno pripadaju franjevcima, koji su, temeljem ukaza Mehmeda II. Osvajača iz 1463. godine, imali pravo djelovanja među katolicima na turskim područjima. Premda se ovaj ukaz o slobodi vjerskoga djelovanja odnosio isključivo na franjevce, izgleda da su turske vlasti povremenu pastorizaciju dopuštale i svjetovnome svećenstvu.¹⁴⁰

¹³⁶ Černelić i Iveta, „Ogled“, 302.

¹³⁷ Vinko Valčić, „Granice ninske županije“, *Rad JAZU* 288 (1952): 95 – 112.

¹³⁸ Josip Kolanović, „Zbornik ninskih isprava od 13. do 17. stoljeća“, *Radovi Instituta JAZU u Zadru* 16/17 (1969): 511, donosi ispravu br. XLVI. iz 1561. iz koje se može vidjeti da granice ninske biskupije prostiru i u prekogranično područje turskog vladanja „s ovu stranu velikog brda Murlakije, zvanog *Dorsus terrae*“

¹³⁹ Bačić, *Franjevci*, 81.

¹⁴⁰ Kolanović („Zbornik“, 493, 518) navodi izvješće iz 1598. godine iz kojega saznajemo da je namjesnik

Prema spisima Franjevačke provincije Bosne Srebrene iz 1623. godine na području sjeverne Dalmacije, tada pod osmanlijskom vlašću, mogu se razabrati tri velike franjevačke župe: Kožulovo Polje, Bukovica i Županovići.¹⁴¹ Kada govorimo o teritoriju današnje župe Jasenice, teško je govoriti u kojoj je ona župi pripadala jer se u spomenutim spisima Franjevačke provincije Bosne Srebrene Jasenice ne spominju ni u jednoj od ove tri franjevačke župe. S. Bačić iz praktičnih razloga Jasenice (zajedno sa Starigradom) ubraja u franjevačku župu Bukovica premda geografski nijedno od ova dva mjesta ne pripada Bukovici. Razlog za takav postupak vidi u činjenici da se u spisima iz 1623. godine u župi Bukovica ne nalaze ni Kruševo i Obrovac, koji su geografski njezin sastavni dio.¹⁴² Sasvim je, međutim, izvjesno da su Jasenice od najranijega doba osmanlijske vlasti potpadale pod franjevačku ingerenciju, na što upućuje i podatak o deset franjevaca koje je dala jasienska vjerska zajednica od XVII. do XIX. stoljeća. Taj podatak navodi na zaključak da su franjevci još i prije XVII. stoljeća bili duboko ukorijenjeni na području Jasenica, a svoju će pastoralnu djelatnost nastaviti i dugo nakon oslobođenja od Turaka. U prvome razdoblju Jasenice su bile vezane uz franjevački samostan na Visovcu, čiji su fratri obnašali svećeničku dužnost u Jasenicama do 1730. godine. Iz toga se razdoblja sačuvao spomen župe Jasenice iz jednoga izvješća o Visovcu iz 1708. godine, u kojemu se kao jedna od župa kojom upravljaju visovački franjevci, a koja je ujedno i pod nadležnošću ninskoga biskupa, spominju i Jasenice - „mjesto s jednim velikim selom i lijepom crkvom“ u kojemu služi „otac Bonaventura Vranasović“.¹⁴³ Kada je posljednji visovački franjevac fra Frano Kaime Ćoza godine 1730. napustio Jasenice¹⁴⁴, one su prepuštene obnovljenome franjevačkom samostanu u Karinu zajedno s još nekim mjestima (među njima i Kruševom), što se može vidjeti i iz jedne isprave iz 1749. godine, iz koje se vidi da je župom Jasenice godine 1730. upravljao franjevački samostan u Karinu.¹⁴⁵ Karinski franjevci

ninskoga biskupa posjećivao turski teritorij. Isto tako donosi i ispravu br. LXXXI od 1. ožujka 1672. kojom turski sultan dopušta ninskome biskupu Franji de Grassisu da se slobodno kreće po turskom teritoriju te obavlja duhovnu jurisdikciju.

¹⁴¹ To nisu župe u današnjemu značenju te riječi nego se radi o znatno širem području koje je jedna župa obuhvaćala, a koje se sastojalo od više mjesta.

¹⁴² Bačić (*Franjevci*, 100) isto tako donosi i popis mjesta koja su prema spisu iz 1623. godine ulazila u sastav franjevačke župe Bukovica. To su Popović, Krmpote, Čučulovci, Parčić i Ervenik, dok se u kasnijim razdobljima pored ovih mjesta u nju ubrajaju još i: Žegar, Mokro Polje, Butišnica, Plavno, Pađene, Kistanje, Rodaljice, Medviđa i Bruška. Iz ovoga je razvidno da je u spomenutim mjestima - unatoč osmanlijskoj okupaciji i doseljenju pravoslavnoga življa - još uvijek živio veliki broj katolika o kojima su se brinuli franjevci te da je pravoslavni živalj u većini spomenutih mjesta prevladao tek u kasnijim razdobljima, najvjerojatnije tek tijekom 20. stoljeća.

¹⁴³ Andrija Nikić, „Izvješće fra Ivana Krstitelja de Vietri iz 1708. o Visovcu“ u *Visovački zbornik*, Split: Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja, 1997., 244 – 245. Ivan Krstitelj de Vietri inače je bio izaslanik generala franjevačkoga reda, a tekst ovoga izvješća čuva se u Arhivu za propagandu vjere u Rimu.

¹⁴⁴ Vidi Popis na kraju članka.

¹⁴⁵ Josip Ante Soldo, „Arhiv franjevačkog samostana na Visovcu“, *Visovački zbornik*, Split: Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja, 1997., 281.

pastorizirali su Jasenice do 1830. godine nakon čega su, zbog nedostatka svećeničkoga kadra, zamolili zadarskoga nadbiskupa da u Jasenice pošalje svjetovne svećenike.¹⁴⁶ Unatoč tomu, Jasenice su s još nekim mjestima sve do početka XX. stoljeća ostale pod vrhovnim jurisdikcijom karinskih franjevac. Naime, zajedno s Kruševom, Medviđom, Rodaljicama, Perušićem, Obrovcom, Ervenikom i Nunićem Jasenice se još godine 1898. vode pod patronatom karinskoga samostana. Svega nekoliko godina kasnije zadarski je nadbiskup Matej Dujam Dvornik 1903. godine karinskim franjevcima oduzeo pravo na sve ove župe, izuzev Kruševa.¹⁴⁷ Iz razdoblja patronata karinskoga samostana tijekom XVIII. stoljeća sačuvalo nam se nekoliko podataka o župi Jasenice u izvještaju fra Marijana Lekušića iz prve polovice XVIII. stoljeća.¹⁴⁸ U njemu se spominje fra Franjo Božić iz Jasenica, koji je 1737. godine postao vikar karinskoga samostana.¹⁴⁹ Kao i sve župe nad kojima je samostan imao patronat, i Jasenice su bile dužne doprinositi opstanku i funkcioniranju samostana. Godine 1740. jasenički je župnik Mate Gržet „potpomognut ljubavlju dobrotvora, vlastitom marljivošću, nabavio jedno zvono za istu svetu zgradu (za crkvu samostana u Karinu, nap. a.) za 22 zlatna cekina“.¹⁵⁰ Osim toga, jasenička je župa godišnje davala „*ovčje stoke, pučki zvane dvizice, dvadeset – kažem 20. Vune oka trideset. Sira oka četrdeset, pače katkada i vune i sira oka 80 i više, prema revnosti župnika koji revnuje za siromašni samostan. Masla oka dvadeset – kažem 20. Plećaka 30. Kruhova 30.*“¹⁵¹

Kada su točno Jasenice dobile vlastitoga svećenika franjevca, teško je ustanoviti. U prvome razdoblju osmanlijske vladavine vjerojatno se radilo o nekoj vrsti putujućih svećenika, koji su putovali od mjesta do mjesta posebno obilazeći zabačenija planinska sela, u koja možemo ubrojiti i Jasenice, jer se veliki broj jaseničkih zaselaka tada nalazio ili na samome Velebitu ili na njegovim obroncima.¹⁵² Oni su obilazili starce, bolesne i nemoćne, vršili sakramenat svete ispovijedi, a nedjeljom su na pogodnim mjestima držali svetu misu, o čemu su vjernike obavještavali posebni svećenikovi kuriri.¹⁵³ Potkraj XVII. stoljeća u Jasenicama sasvim sigurno ordinira poseban župnik jer je u siječnju 1692. ninski biskup Juraj Parčić uputio pismo župnicima franjevcima Jasenica, Starigrada, Vinjerca, Perušića, Popovića

¹⁴⁶ Bačić, *Franjevci*, 147.

¹⁴⁷ Bačić, *Franjevci*, 22.

¹⁴⁸ Stanko Bačić, *Franjevački samostan u Karinu – Povijest franjevačkog samostana u Karinu u svjetlu protokola ili kronike fra Marijana Lekušića (1734. – 1740.)*, Šibenik: 2000., 5 – 154.

¹⁴⁹ Bačić, *Franjevački samostan*, 90.

¹⁵⁰ Bačić, *Franjevački samostan*, 95.

¹⁵¹ Bačić, *Franjevački samostan*, 96.

¹⁵² Stipan Zlatović, *Franovci države presvetog Otkupitelja i hrvatski puk u Dalmaciji*, 1888.

¹⁵³ Zlatović navodi da bi svećenik određen za takvu službu „*prolazio kroz gore i pustare noseći rog u koji bi jako zatrudio da bi se čuo nadaleko. Po tom bi narod znao da prolazi misnik*“. Isto tako bi „*slao kurire i preko njih navijestio gdje će u nedjelju biti Sveta misa. Uranio bi na određeno mjesto te bi razmotao platno, usadio križ, namjestio voštanice, knjige i kalež s tikvicom vina i vode i krušnom hostijom za posvećenje.*“

i Ruplja u kojima ih moli da popišu vjernike u svojim župama.¹⁵⁴ Prije toga ne nalazimo posebnoga franjevca za Jasenice nego zajedničkoga župnika za Vinjerac i Jasenice 1646. godine.¹⁵⁵ Isto tako sedamdesetih godina XVII. stoljeća službu župnika Vinjerca i Obrovca obnašao je fra Luka Banović, koji je možda obnašao i svećeničku dužnost u Jasenicama jer se one nalaze između Obrovca i Vinjerca.¹⁵⁶ Ime jaseničkoga župnika iz 1692. godine ne znamo premda možemo pretpostaviti da se možda radilo o fra Bonaventuri, rodnom iz Kamengrada, jer ga je dvije godine kasnije (odlukom visovačkoga gvardijana od 20. prosinca 1694.) zamijenio fra Jure iz Dubice.¹⁵⁷ Izgleda da se jasenički župnici devedesetih godina XVII. stoljeća nisu dugo zadržavali na toj funkciji jer svakih nekoliko godina nalazimo nove župnike. Tako ni spomenuti fra Jure nije ostao dugo na tome mjestu jer se kao jasenički župnik već 1697. godine spominje fra Bernardin iz Tuzle. Međutim, on već u lipnju - s obzirom da je osuđen na zatvorsku kaznu - napušta župu, a nasljeđuje ga fra Bonaventura iz Majdana, kojega nalazimo i 1700. godine.¹⁵⁸ Od 1700. godine nadalje može se pratiti točan popis jaseničkih župnika franjevac,¹⁵⁹ od kojih bi posebno trebalo izdvojiti fra Jakova Pletikosu (Pletikosić), koji je župu vodio 1765. godine. Rođen je u Vaćanima 1704. godine, a njegovu su službu obilježila brojna putovanja, osobito po Italiji i Palestini. U Palestini je proveo pet godina, a neko je vrijeme bio i gvardijan jednoga od tamošnjih samostana. Opise svojih putovanja ostavio je u djelima „Putopis u Svetoj Zemlji“, „Povijest Svete Zemlje“ i „Putovanje k Jerusolimu“. Pojedini autori ovo posljednje djelo smatraju prvim hrvatskim putopisom.¹⁶⁰

Premda je - prema pričanju jaseničkoga župnika fra Frane Kaime Ćoze - godine 1730. u Jasenicama bilo mnogo grješnika koji se nisu ispovijedali, a vjerojatno nisu ni išli u crkvu,¹⁶¹ Jasenice su, kako smo već ranije naglasili, u razdoblju od XVII. do XIX. stoljeća dale deset redovnika franjevačkoga reda. Kao prvi od njih zabilježen je fra Pavao Sirotković, o čijemu životnom putu ne znamo puno, ali se pretpostavlja da je 1645. godine bio vikar franjevačkoga samostana na Visovcu.¹⁶² Potkraj XVII. i početkom XVIII. stoljeća djelovala su dvojica jaseničkih franjeva-

¹⁵⁴ Bačić, *Franjevci*, 81.

¹⁵⁵ Bačić, *Franjevci*, 91 navodi da je u sukobu s Turcima kod Borićevca u Lici na početku Kandijskoga rata poginuo župnik Jasenica i Vinjerca.

¹⁵⁶ Bačić, *Franjevci*, 146.

¹⁵⁷ Bačić, *Franjevci*, 146.

¹⁵⁸ Bačić, *Franjevci*, 146.

¹⁵⁹ Vidi Prilog br. 1

¹⁶⁰ Stanko Bačić, „Visovački franjevci u skradinskoj biskupiji“ u *Zbornik Kačić*, Split, 1991., 216.; Ivan Pederin, „Prvi hrvatski putopis fra Jakova Pletikose“ *Kačić XVI* (1984): 137 – 151. Popis jaseničkih župnika franjevac vidi u Prilogu na kraju članka.

¹⁶¹ Bačić (*Franjevci*, 156.) navodi kako su se spomenuti župljani nakon župnikove opomene ipak ispovjedili i pričestili.

¹⁶² Bačić, *Franjevci*, 226.

ca – fra Mate Puović¹⁶³ i fra Frano Božić,¹⁶⁴ čiji su svećenički putovi djelomično povezani. Fra Mate Puović rođen je u Jasenicama 1689. godine, a umro je u Karinu 1759. godine. U dva je navrata bio kapelan u Perušiću (1747. i od 1751. do 1752. godine), a do kraja života dvorio je bolesnike u Rodaljicama. Kao ispomoć provincijal mu je godine 1759. poslao još jednoga Jaseničana, već spomenutoga fra Franu Božića. Božić je rođen u Jasenicama 1696, a umro je u Karinu 1759. godine. Indikativan je podatak da je fra Mate Puović umro 9. veljače 1759., a fra Frano Božić, koji mu je došao u ispomoć, samo dan kasnije 10. veljače iste godine, što upućuje na zaključak da su bolesnici koje su oni dvorili vjerojatno bolovali od nekakve teže zarazne bolesti od koje su se i dvojica fratara zarazila, a ubrzo i umrla. Godine 1701. u Jasenicama je rođen fra Petar Sirotković, župnik Lišana (1741.–1742.), Dubravica (1742.–1745.) i Banjevaca (1746.–1748.)¹⁶⁵, koji je umro u Karinu 1771. godine. O svećeničkome putu fra Filipa Rukavine ne znamo ništa osim da je bio franjevački redovnik rođen u Jasenicama 1734. godine, a umro u Kninu 27. siječnja 1770.¹⁶⁶ Gotovo istovremeno djelovalo je još nekoliko franjevaca rodnom iz Jasenica, od kojih je najvažniji bio fra Paško Nekić. Rođen je u Jasenicama 1739. godine, a umro u Obrovcu 11. prosinca 1794. U dva je navrata bio župnik u Jasenicama (od 1770. do 1771. godine i 1773.), a između toga obnašao je dužnost gvardijana franjevačkoga samostana u Karinu. Najveći dio svoga svećeničkog zvanja proveo je kao obrovački župnik (1776.–1794.) gdje je 1794. godine iz temelja obnovio crkvu Sv. Josipa, o čemu se sačuvao i latinski natpis nad glavnim ulazom, koji glasi:

D. O. M
INCOLARUM. SUFRAGIIS
SEDULITATE. ZELO. AC. OPERA
PROCURAT. NOB. D. ANTONI. BOLIS
ET
R. P. PAR. PASCALIS. NECHICH
TEMPLUM. REAEDIFICATUM
A MDCCXCIV¹⁶⁷

S druge strane o fra Albertu Romčeviću znamo samo da je bio franjevac te da je rođen u Jasenicama 1762. godine, a umro u Karinu 22. veljače 1807.¹⁶⁸ Uz već spomenuta dva franjevca s prezimenom Sirotković djelovao je još jedan istoga

¹⁶³ Bačić, *Franjevci*, 225.

¹⁶⁴ Bačić, *Franjevci*, 220.

¹⁶⁵ Bačić, *Franjevci*, 226.

¹⁶⁶ Bačić, *Franjevci*, 226.

¹⁶⁷ Carlo Federico Bianchi, *Kršćanski Zadar*, Zadar: Zadarska nadbiskupija – Matica hrvatska, 2011., 269.

¹⁶⁸ Bianchi, *Kršćanski Zadar*, 226.

prezimana rodod iz Jasenica. Riječ je o fra Filipu Sirotkoviću, župniku Rodaljica (1755.–1758.), Perušića (1763.–1764. i 1766.–1767.) i Kruševa (1770.–1771., 1773., 1775., 1777. i 1779.) te gvardijanu samostana u Karinu (1767.–1770.).¹⁶⁹ Posljednja dvojica poznatih nam franjevaca iz Jasenica nosila su isto ime i prezime – Ivan Šarlija. Fra Ivan Šarlija (stariji) bio je kapelan na mletačkome brodovlju 1778. godine, kapelan u Rodaljacama (1779., 1789.–1793. i 1797.), kapelan u Perušiću (1797.–1798.) te župnik u Vaćanima (1795.–1797. i 1802.–1806.), Kruševu (1806. i 1808.–1810.), Jasenicama (1807., 1814.–1816. i 1827.) i Obrovcu (1821.–1826. i 1829.–1830.).¹⁷⁰ Fra Ivan Šarlija (mlađi) posljednji je od dosad poznatih franjevaca rodod iz Jasenica, rođen najvjerojatnije 1813. godine, a umro u Karinu 8. lipnja 1885. Drugih podataka o njemu, nažalost, nemamo.¹⁷¹

Ipak, najznamenitija osoba ovoga razdoblja podrijetlom iz Jasenica jest ninski biskup Toma Nekić (1743.–1754.).¹⁷² Rođen je 17. siječnja 1690. u jaseničkome zaseoku Nekići ispod brda Bobije (Podbobija). Studirao je u Fermu (Italija) književnost, filozofiju i teologiju. Nakon završenoga studija u Italiji obnašao je različite službe, a od 1734. godine nalazi se na mjestu arhidakona i generalnoga vikara ninskoga biskupa Andrije Balbija. Za ninskoga biskupa posvetio ga je papa Benedikt XIV. 28. siječnja 1743. Da bi proširio sakristiju ninske katedrale, Toma Nekić dao je porušiti kapelu Sv. Ivana Krstitelja, iz koje je tom prilikom u Veneciju odnesena krstionica kneza Višeslava.¹⁷³ Pod starost je oslijepio pa je stanovao u Zadru, nasuprot samostana Sv. Marije. Umro je 1754. godine, a pokopan je u grobnici ninskih biskupa, koju je - sudeći prema izgubljenome natpisu - osobno obnovio. Na natpisu je, naime, bilo zapisano:

THOMAS NECHICH
SIBI ET SUCCESORIBUS RESTAURAVIT
ANNO DOMINI MDCCXLVIII
OBIT VERO ANNO...MENSE...ET DIE...
ET HIC EXPECTAT AETERNITATEM¹⁷⁴

¹⁶⁹ Bianchi, *Kršćanski Zadar*, 226.

¹⁷⁰ Bianchi, *Kršćanski Zadar*, 226 – 227.

¹⁷¹ Bianchi, *Kršćanski Zadar*, 227.

¹⁷² Zvezdan Strika („Catalogus episcoporum ecclesiae nonensis zadarskog kanonika Ivana A. Gurata“, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 49 (2007): 59 – 150.) donosi različite kronotakse ninskih biskupa. Neke od njih Tomu Nekića bilježe kao Toma Nechich, od čega se ponekad izvodi kriva transkripcija u obliku Toma Nečić. (Primjerice, kronotaksa Pia B. Gamsa, kronotaksa Carla F. Bianchija, Hierarchia catholica medii aevi. Kronika Josipa Buturca i Antuna Ivandije donose oblik Nechich, dok noviji shematizmi Katoličke crkve koriste ispravni oblik Nekić.)

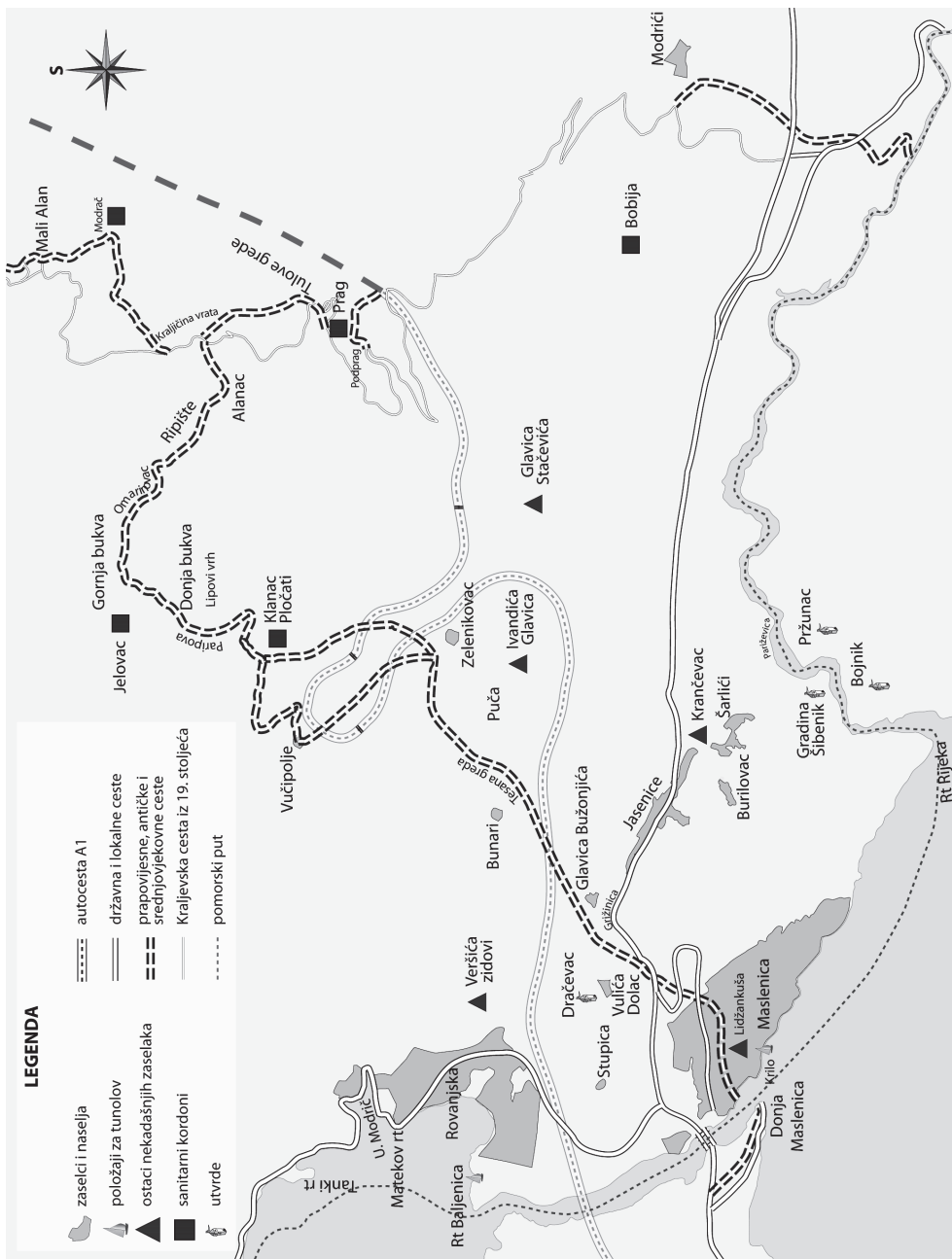
¹⁷³ Strika, „Catalogus“, 146.

¹⁷⁴ Bianchi, *Kršćanski Zadar*, 212. U prijevodu:

TOMA NEKIĆ
 SEBI I NASLJEDNICIMA OBNOVI
 GODINE GOSPODnje 1748.

Zaključak

Temeljem prethodno rečenoga osnovne postavke ovoga rada možemo sumirati u nekoliko rečenica. Osmanlije su područjem Jasenica najvjerojatnije ovladale kašnih dvadesetih godina XVI. stoljeća, neposredno nakon pada Obrovca. U sklopu osmanlijske administrativno-teritorijalne podjele pripadale su nahiji Obrovac i vojvodaluku Podgorje, koji su bili sastavni dio Kliškoga, a od 1580. godine Ličkoga sandžaka. Pomorski prometni put Novigradskim morem i kanjonom Zrmanje, kojim su Turci iz Obrovca trgovali s Mlečanima, a koji je prolazio područjem Jasenica, predodredio je njihov položaj u sklopu navedene administrativno-teritorijalne podjele. Izgledno je da turske provale u područje Jasenica nisu bile snažne poput onih u susjedna područja Ravnih kotara i Bukovice, preko kojih su vodili putovi prema Zadru i Ninu pa ni Jasenice nisu u to vrijeme doživjele veću depopulaciju. Ona se s većim intenzitetom događala kasnije, u određenoj mjeri uzrokovana i uskočkim provalama i kasnije provalama senjskih krajišnika, kojima je jasenički kraj bio primamljiv kako zbog pljačkanja trgovačkih brodova, tako i zbog bogatoga stočnog fonda kojim su obilovali jasenički pašnjaci. Jasenice su oslobođene od Turaka sredinom XVII. stoljeća, a u vrijeme Velikoga rata (Morejskog) izbio je diplomatski sukob između Habsburgovaca i Mlečana oko teritorijalne pripadnosti utvrde Dračevac u Jasenicama. Od početka XVIII. stoljeća kartografski i pisani izvori bilježe Jasenice kao sastavni dio mletačkoga teritorija, a na njihovome području uz same Jasenice (Gassenitz) pojavljuju se i toponimi Ravanska, Modris, Dracevatz i Pozzo. U crkvenome pogledu u Jasenicama su u vrijeme osmanlijske okupacije ordinirali visovački franjevci, a Jasenice su u razdoblju od XVII. do XIX. stoljeća dale više crkvenih osoba, od kojih je najpoznatiji ninski biskup Toma Nekić.

Prilog 1**POPIS OBITELJI U JASENICAMA 1730. GODINE¹⁷⁵**

Glava obitelji	Pričešćeni	Samo ispovjeđeni	Djeca
Toma Ban	6	-	1
Andrija Baričević	8	-	3
Josip Baričević	4	1	5
Petar Baričević	3	-	5
Josip Božić	6	-	2
Nikola Božić	3	-	3
Vujin Božić	10	-	8
Ilija Brunac	2	-	5
Ilija Bušonja	1	-	3
Ivan Bušonja	1	-	3
Šimun Bušonja	4	-	3
Ivan Crnjak (Carnjak)	4	-	5
Nikola Crnjak	4	-	2
Šimun Cvitić	6	-	2
Ivan Dokoza	6	-	5
Šimun Dokoza	5	-	5
Mijo Filipac	4	1	4
Ivan Golac	5	1	2
Stojan Jurićan	3	1	2
Jure Kranjac	2	-	4
Ilija Ličan	2	-	3
Gabrić Marunić	7	-	1
Kojadin Marunić	12	-	3
Ivan Nekić	6	-	2
Petar Nekić	7	-	4
Stojan Nekić	5	-	-
Ivan Pastuović	6	-	-
Jakov Pastuović	9	2	8
Mate Pastuović	6	-	2
Nikola Pastuović	2	-	4

¹⁷⁵ Bačić, *Franjevci*, 237 – 238.

Vid Pastuović	10	-	5
Vule Puović	6	2	6
Mate Romčević	6	-	4
Nikola Romčević	8	1	3
Stipan Romčević	7	-	3
Marko Rozbina? (Roština?)	3	1	3
Vid Sarić	5	-	2
Matija Sepić	4	1	3
Miloš Sirotković	6	2	5
Pavao Sirotković	2	1	3
Vule Sirotković	10	-	8
Dujo Starčević	2	1	3
Nikola Starčević	3	1	4
Stojan Starčević	4	-	3
Marko Šarlija	2	-	3
Martin Šarlija	2	-	3
Mate Šarlija	2	-	-
Šimun Šarlija	2	-	3
Ivan Šimenić (?)	3	-	5
Marko Šimera	5	-	3
Grgo Tomić	5	-	1
Miloš Tomaić	2	-	-
Pavao Tomaić	2	1	3
Šimun Vukoša	7	1	9
Ivan Zlačić	7	2	2
Grgo Zubković	2	-	5
Jure Zubković	9	-	3
Pavao Zubković	4	2	1
Nikola Žunić	2	1	4
Barbara, udovica	2	-	-
Jelena, udovica	2	-	-

Prilog 2**POPIS JASENIČKIH ŽUPNIKA FRANJEVACA OD 1646. DO 1830. GODINE¹⁷⁶**

1. Fra Frano Miočević	1646.
2. Fra Bonaventura iz Kamengrada	1694.
3. Fra Jure iz Dubice	1694.
4. Fra Bernardin iz Tuzle	1697.
5. Fra Bonaventura iz Majdana	1697.
6. Fra Josip Fontana	1699.
7. Fra Bonaventura iz Majdana (drugi put)	1700.
8. Fra Bonaventura Franasović	1708.
9. Fra Bonaventura Nedijaković	1710.
10. Fra Bonaventura Nedijaković (drugi put)	1713.-1714.
11. Fra Nikola Andrijević (+ 27. IV.)	1716.-1722.
12. Fra Petar Vukšić	1723.-1725.
13. Fra Bonaventura Pavlović	1725.
14. Fra Bonaventura Bologna, mladomisnik	1725.
15. Fra Frano Kaime Ćoza	1729.-1730.
16. Fra Pavao Nimčević	1741.
17. Fra Petar Vukšić (drugi put)	1741.-1742.
18. Fra Petar Vukšić (treći put)	1750.
19. Fra Josip Banovac	1750.-1751.
20. Fra Mate Gržetić	1751.
21. Fra Petar Gobbi	1751.
22. Fra Pavao Nimčević (drugi put)	1751.-1753.
23. Fra Frano Radonić	1753.-1754.
24. Fra Pavao Nimčević (treći put)	1757.
25. Fra Stipan Primorac	1758.
26. Fra Frano Arbanas	1759.
27. Fra Mate Gržetić (drugi put)	1759.
28. Fra Lovre Modrić	1762.-1763.
29. Fra Paško Muscopolo	1765.
30. Fra Lovre Modrić (drugi put)	1765.
31. Fra Jakov Pletikosa	1765.
32. Fra Petar Radić Bobelj	1765.-1766.
33. Fra Paško Muscopolo (drugi put)	1766.

¹⁷⁶ Bačić, *Franjevci*, 156 – 158.

34. Fra Mate Conti	1766.-1767.
35. Fra Rafael Tičina	1770.
36. Fra Paško Nekić	1770.-1771.
37. Fra Paško Nekić (drugi put)	1773.
38. Fra Karlo Gropelli	1774.
39. Fra Karlo Gropelli (drugi put)	1776.-1778.
40. Fra Rafael Tičina (drugi put)	1778.-1779.
41. Fra Ferdinand Zoričić	1782.-1789.
42. Fra Petar Santi	1790.
43. Fra Andrija Juranić	1790.
44. Fra Karlo Gropelli (treći put)	1792.-1793.
45. Fra Petar Santi (drugi put)	1793.-1794.
46. Fra Šimun Validžić	1795.
47. Fra Andrija Juranić (drugi put)	1797.-1798.
48. Fra Ivan Kamber	1799.-1805.
49. Fra Ivan Šarlija	1807.
50. Fra Ivan Kamber (drugi put)	1808.
51. Fra Ivan Kamber (treći put)	1810.-1811.
52. Fra Ivan Šarlija (drugi put)	1814.-1817.
53. Fra Jere Marasović (+ 22. 11.)	1818.
54. Fra Frano Jelić	1818.-1820.
55. Fra Ivan Kamber (četvrti put)	1820.-1826.
56. Fra Ivan Šarlija (treći put)	1827.
57. Fra Ivan Šimić	1827.-1828.
58. Fra Ivan Kamber (peti put) (+ 29. VIII.)	1829.-1830.
59. Fra Nikola Mršić	1830.
60. Fra Šimun Ivanković	1830.

Slika 1. Ostaci utvrde Dračevac u Jasenicama. Pogled s gradine Razvršje zapadno od Dračevca.

Slika 2. Ostaci utvrde Pržunac na lijevoj obali rijeke Zrmanje u Kruševu.

Slika 3. Ostaci prostorija na gradini Šibenik u kanjonu rijeke Zrmanje u Jasenicama.

Slika 4. Ostaci starih nastambi u napuštenome zaselku na lokalitetu Ivandića Glavica.

Jasenice under the Ottoman and the Venetian rule from the sixteenth to the end of the eighteenth centuries

Tomislav Šarlija
Šimunčevečka cesta 24, Dobrodol
10360 Sesvete
Croatia
E-mail: tomlav.sare@inet.hr

Summary

The author has attempted to reconstruct the history of Jasenice under the Ottoman and the Venetian rule from the sixteenth to the end of the eighteenth centuries. He analyses data gleaned from secondary literature to create a starting point for future research. The status of Jasenice under the Ottoman rule is placed in the context of its location at the triple border between the Ottoman Empire, Habsburg Monarchy and Venetian Republic. The geopolitical position influenced the history of Jasenice even after its liberation from the Ottoman rule, as shown by the conflict between the Habsburgs and the Venetians over the fort Dračevac in Jasenice. The favourable geographical position of the Jasenice territory on the trade routes under the Ottoman rule is emphasized as well as the pastoral character of the settlement, which led to frequent *Uskok* incursions. Moreover, the author investigates migrations of Jasenice residents during the observed period and suggests that, because of its pastoral character, Jasenice escaped depopulation and the change of ethnic structure that affected neighbouring regions of Bukovica and Ravni kotari. The author compares Jasenice surnames recorded in 1730 and today, and lists toponyms that have preserved the memory of names that used to populate the settlement. With respect to religious affairs, it should be emphasized that Jasenice fell under the Franciscan jurisdiction both under the Ottomans and later on, as late as 1903. As a result, in the course of the seventeenth and eighteenth century, ten Franciscans came from Jasenice. The most important person born in Jasenice in this period was the bishop of Nin, Toma Nekić (1743-1754).

Keywords: Jasenice, Podgorje, Turks, Ottomans, Dračevac, Zrmanja, Franciscans, Toma Nekić, migrations, sea of Novigrad, Velebit, Maslenica, Rovanjaska, Modrič